Кость Кисілевський

КОДЕКС ГАНКЕНШТАЙНА - СТАРОУКРАЇНСЬКА ПАМ'ЯТКА

ВСТУП

Кодекс Ганкенштайна -то замітний і складний твір середньовіччя. Його заголовок ВОСМОГЛАСНИК, поміщений на першому, пізніше доданому листку, не відповідає вповні різноманітному змістові рукопису. Його первинне письмо відсвіжене в полинялих місцях тексту та при тому збагачене новими помилками. Його історія тільки здогадна.

Склад Кодексу вказує на те, що це книга богослужбового характеру, вживана вчасно для потреб Церкви. Його мова потверджує здогад,що це відпис із старого оригіналу,зроблений руками західніх українців між XII і наступними віками.

Досьогочасні досліди над цією пам'яткою не дали повного образу її особливостей, хоч поруч багатьох коротких заміток про неї та описів маємо теж декілька розвідок і статтей про її зміст і мову. Найстарша з них - то некритична студія самого її власника Йосипа Ганке фон Ганкенштайн, бібліотекаря в Оломуці, від якого походить назва пам'ятки.

Ще в 1804.р. видав він у Будапешті об'ємисту рецензію п.з."Rezension der aeltesten Urkunde der slavischen Kirchengeschichte,Litteratur und Sprache", в якій намагався доказати, що ця пам'ятка старша від перекладів св. Кирила і що походить з VIII ст.Оначе його докази засвідчили великі недостачі філологічного та палеографічного знання у самого автора.

Другий з черги, Йосип Добровський подав опис Кодексу у своїх "Institutiones linguae slavicae dialecti veteris".Vindobonae.(1822).На основі важніших прикмет він означив його як пам'ятку з XII-XIII ст., що походить з Руси.

Франц Міклосіч користав з Кодексу тільки для порівняння з мовою літописів у своїй розвідці п.з.:
"Ueber die Sprache der aeltesten russischen Chronisten, vorzueglich Nestor's. Wien 1885.

Його підхід до Кодексу в основі не задовільний. По - перше, він покликається на здогад Добровського щодо походження пам'ятки та приймає його без застережень:

"Wir werden nun die in den Abschriften Nestor's vorkommenden Eigentuemlichkeiten,soferne sie die Laut- und Formenlehre betreffen,anfuehren, und bei jeder untersuchen,ob sie in Nestor und in dem nach Dobrovsky (Institutt. XXVII) im dreizehnten oder zwoelften Jahrhundert in Russland geschriebenen Codex Hankensteinianus der Kaiserlichen Hofbibliothek consequent eintritt, oder ob nicht in einzelnen Faellen auch die altslovenische Re-

gel beobachtet wird."(op.c.4-5)

Подруге, хоч у цитатах Міклосіча береться до уваги виключно тільки головний текст Кодексу,а проте заключення його відносяться до цілої пам'ятки, що має також бічний, молодший текст.Тому його твердження помилкові щодо: I/ повноголосу; 2/ вживання О замість Є."Im Hankensteinianus ist diese Erscheinung nicht wahrzunehmen."(op.c.IO)

Потретє,Міклосіч не перевірив як слід виписок з Кодексу та не вишукав характеристичних прикладів навіть з головного тексту,напр. у його розвідці нема згадки про: I/ вживання ЖЧ на місці ЖДЖ, бо на його думку є тут постійне ЖД: ИЖДИТИ, ИЖДЕНОУ,РАЖДЕЖЕНЪ...2/ випад В ;3/ форми прикметника -ОЪ,-ОГО / ор.с. 34,38/

Не відповідає дійсності його твердження про Ъ."Im H. wird Ъ nicht ausgestossen." Не правдиве теж його твердження про сплутування Ѣ-И,ЫІ-И,що буцім то їх нема тут /ор.с.23,27/. Врешті поруч неправдивих бувають у нього неточні дані, напр. СЕМЬ замість СѢМЬ, Ж замість ЖД, що постійно тут виступає/ор.с. 32/; насправді на сотки прикладів з Ж тільки виїмково буває ЖД.

Супроти недостач у праці Міклосіча та браку монографічної розвідки про наш Кодекс уже здавна виявлялася потреба заповнити прогалину в історії української мови.Бажав цього покійний проф. Степан Смаль Стоцький,що в своїй розвідці"Ueber den Inhalt des Codex Hankensteinianus" Відень,I886.р. торкнувся тільки однієї сторінки цієї пам'ятки, а саме змісту, застерігаючи собі на майбутнє дослідження палеографії та мови. На превеликий жаль не виконав того.Також праця Стоцького не вирішила всіх подробиць, напр. порівняння восьмигласників з різних віків і різних редакцій не висвітлило старовини Кодексу."Безвартісні" записки на краях Кодексу свідчать про те,що пам'ятка зберегалась на українській землі, бо мова їх українська.

Врешті треба згадати мою дисертацію "Ueber die sprachlichen Merkmale der altukrainischen Denkmaeler des XI -XIY Jh. mit besonderer Ruecksicht auf Codex Hankensteinianus". Відень I9I2. Вона залишилась у рукописі через воєнні події. Та проте мій дальший дослід дав змогу поширити доказовий матеріял та використати його .

ЗМІСТ ПАМ'ЯТКИ

Кодекс Ганкенштайна - то збірник,що містить у собі частину скороченого восьмигласника та скорочений анфологіон без закінчення. В цілій пам'ятці замітні перш за все три частини, що різняться між собою віком,тобто А головний, Б побічний текст, В додані два листки,з чого тільки три сторінки,абв записані. Ця остання частина наймолодша і свідчить, що її писар був неосвічений. Йому теж, правдоподібно, завдячуємо відновлення

сторінок,що мали полиняле або знищене письмо,а може цілого головного тексту.

До восьмигласника або октоїха належить: вісім скорочених канонів та недільні утренні богослужби, шість будніх, дописки на краях, окремо зібрані воскресні кондаки.До анфологіона - двадцять два апостольські діяння і послання, тридцять дві євангелії на будні, неділі й важніші свята,канони пророкам,апостолам, святим отцям,мученикам і мученицям,преподобним, устав богослужби,-- що зветься тут " СНАКСАРЬ", та доповнення до канонів:сідальні,антифони і стихири.Окремо стоїть "МОЛИТВА"на прогнання злого,що не має нічого спільного з текстом Кодексу . Вона поміщена між дописками в частині Б.

Цей зміст зближує нашу пам'ятку до найстарших богослужбових книг,що містили найпотрібніші частини богослужби й тому були скорочені. Звернув на це увагу С. Смаль Стоцький,прирівнюючи пам'ятку з грецькими та церковно - слов'янськими октоїхами.Він зауважив, що в слов'янських рукописних октоїхах немає Канону Богородиці; що також і в нашій пам'ятці немає сідалних після третьої пісні та кондака й ікоса після шостої пісні; що будні канони в нашому Кодексі не подвійні;що ця частина Кодексу відповідає змістові книги,що зветься у літописі ОХТАИКЪ. Також і частина з анфологіона представляє коротшу форму як грецькі анфологіони, бо нема тут стихир і подвійних канонів.З апостольських діянь і послань є тут такі виїмки, що їх подаємо за С.Смаль Стоцьким:

І/з послань:І.до коринтян,І,18-24; ІУ,9-16;ХІІ,27 - ЗІ; ХІІІ,І-8; ХІУ,20-25; ХУ,І-ІІ; ІІ. до коринтян:УІ,16 -18;УІІ,І; до галатів ІІІ, 23-29; ІУ, І-7; до ефезців : УІ,ІО-І7; до филипійців ІІІ,5-ІІ; І до солунян ІУ,І3-І7 ІІ до Тимофея ІІ,І-ІО; до Тита ІІ,ІІ-І4,ІІІ,4-7; до євреїв ІІ,2-ІО; УІІ,7-І7,26-28; УІІІ,І-2; послання Якова: У,ІО-20.

2/ Апостольські діяння: І,І-І2; ІІ,І-ІІ; ХІУ,6-І7 ; ХІХ,І-8.

3/ З євангелій увійшли тут: Матея ІІ,І-23; ІІІ,І3 - І7;Х,І; 5-8; ХІ,2-І5,27-30; ХІІІ,24-30,36-43; ХХІІІ,29-39; ХХУІІІ,І-20. Марка:ІІІ,І3-І9; УІІІ,34-38; ІХ,І;Х,24 -34; ХУІ,І-20. Луки: ІІ,23-40; ІУ,22-30; УІІІ,43-48; ІХ І; Х,І-І2,І6-2І,38-42; ХІ,27-28; 24,І-53. Йоана:І,І-І7, У,24-30,УІІ,І4-53,УІІІ,І2; Х,9-І6; ХУ,І7-27; ХУІ,І,2.ХХ І-32; ХХІ,І-25.

У "СНАКСАР-і" згадуються під 2.травня і 24. червня-- святі Борис і Гліб, а під І.жовтня Свято Покрови в частині Б.

ВИГЛЯД ПАМ'ЯТКИ

Кодекс Ганкенштайна - то пергаменовий рукопис з уставним письмом, з недавнім латинським написом на хребті Officium temporaneum ecclesiae ruthenicae saeculi IX... Пам'ятка має 287 листків первинних та 2 молодші, встав-

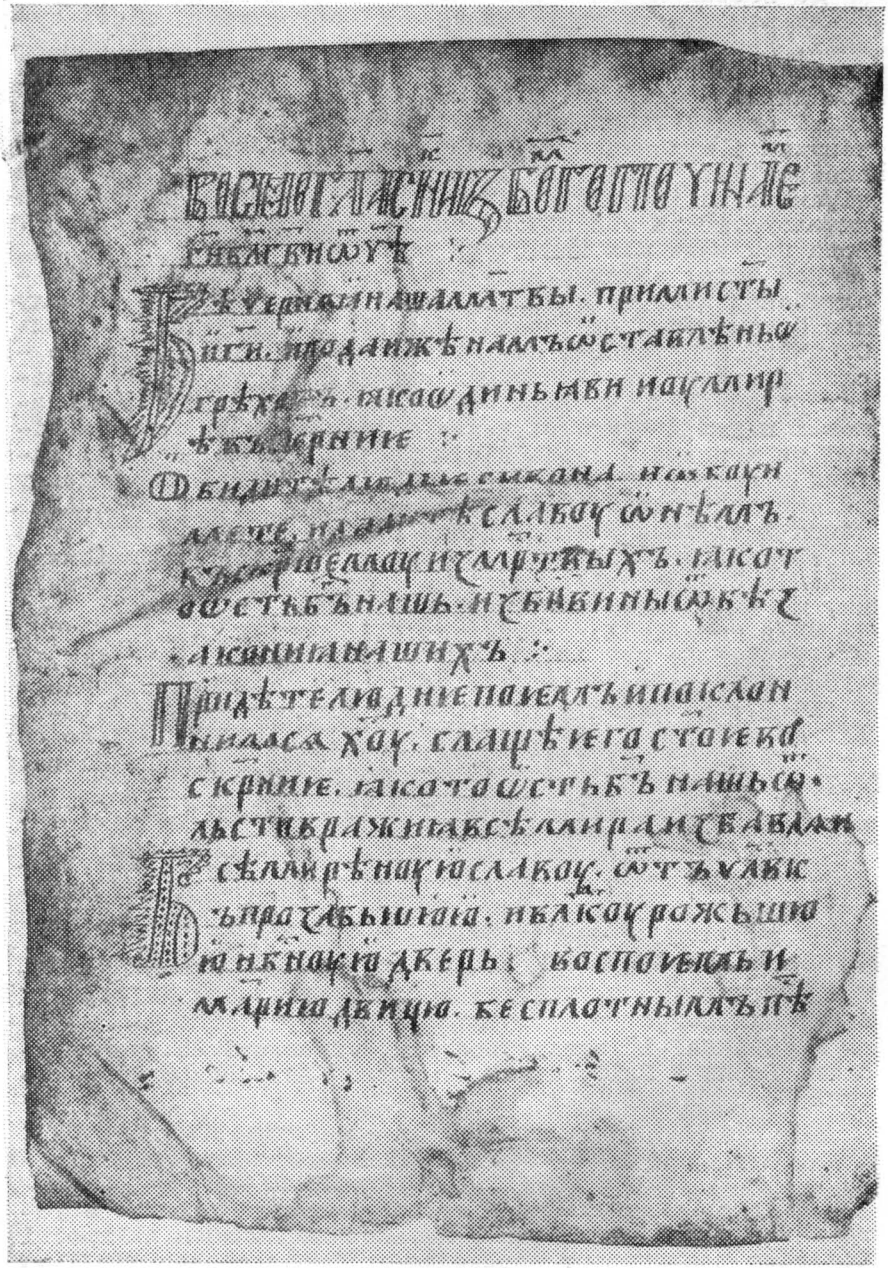

лені на початку книги.Оправа з дощок,потягнених шкірою, без оздоб, з рештками відтисків і спиначок.Кодекс находиться у віденській національній бібліотеці між слов'янськими рукописами.

ГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПАМ'ЯТКИ

Письмо пам'ятки кириличне, уставне, в шіснадцятирядкових стовпцях,що мають приблизно 19 цм висоти та 11 цм ширини, чорне з киноварними ініціялами, трохи більшими, як інші букви. Єдина оздоба на початку книги - то два , сплетені вужі з головами звірів. Заставок і кінцівок немає.Заголовні букви канонів та євангелій великі.Береги книги здебільшого записані письмом молодшого походження дбайливої форми.Найменше мистецькі три перші сторінки . Букви в головній частині А виконані дбайливо.Їх форма-- круглувата.Вічний текст Б має переважно молодші форми буков. В третій частині В букви незугарні. Скорочення-рідші в А , зате часті в Б , головно в СНАКСАР-і.

Друга частина Кодексу не однородна графічно.Поруч письма, що в більшості дописок виявляє постійно ту саму руку, маємо ще декілька інших характерів,напр. на листках 5а/а-то права сторона/ --9а.: Молитва къ Господу Богу нашему на отогнаньё, а далі степенн-і та антифони. Їх письмо гостре, скуплене; на листку 53а,б-- букви вищі й більші, як деінде.На листках 154б -186б поміщено устав богослужб з написом " СНАКСАРЬ",що його письмо замітне своїм почерком, зближеним найбільше до письма молитви на відігнання злого, хоч все таки іншої руки.Також тут стрічаємо багато дописок та поправок у тексті , іноді полинялих та невиразних,напр. дописки на листках: 4а,б, 41а,48а,51а, 59б,72б,73б; відновлення: 1б.....

ПОМИЛКИ в ПАМ'ЯТЦІ.МОВНІ ОСОБЛИВОСТІ.

Наша пам'ятка - то відпис із старшого оригіналу.Вказують на те, між іншими, також деякі помилки в тексті . Можна їх поділити на такі групи: 1/ помилки, що свідчать про техніку рукописання та про рівень освіти писаря; 2/ помилки основані на говорових прикметах писаря . Щодо першої групи, то треба підкреслити звички давніх писарів.Відписуючи з оригіналу, вони намагалися зберегти точно всі його технічні прикмети. Подібно робили теж писарі нашого Кодексу. Якщо не можна було відчитати деяких буков в оригіналі, тоді писали подібні щодо розміру.Звідци походять деякі недоречні слова в пам'ятці.Писар не вглиблявся у зміст, натомість намагався зберегти форму.Сумнівні букви мають звичайно над собою крапку,що не різниться родом чорнила від тексту.Це вказує на походження від однієї руки.Друга група помилок характеризує

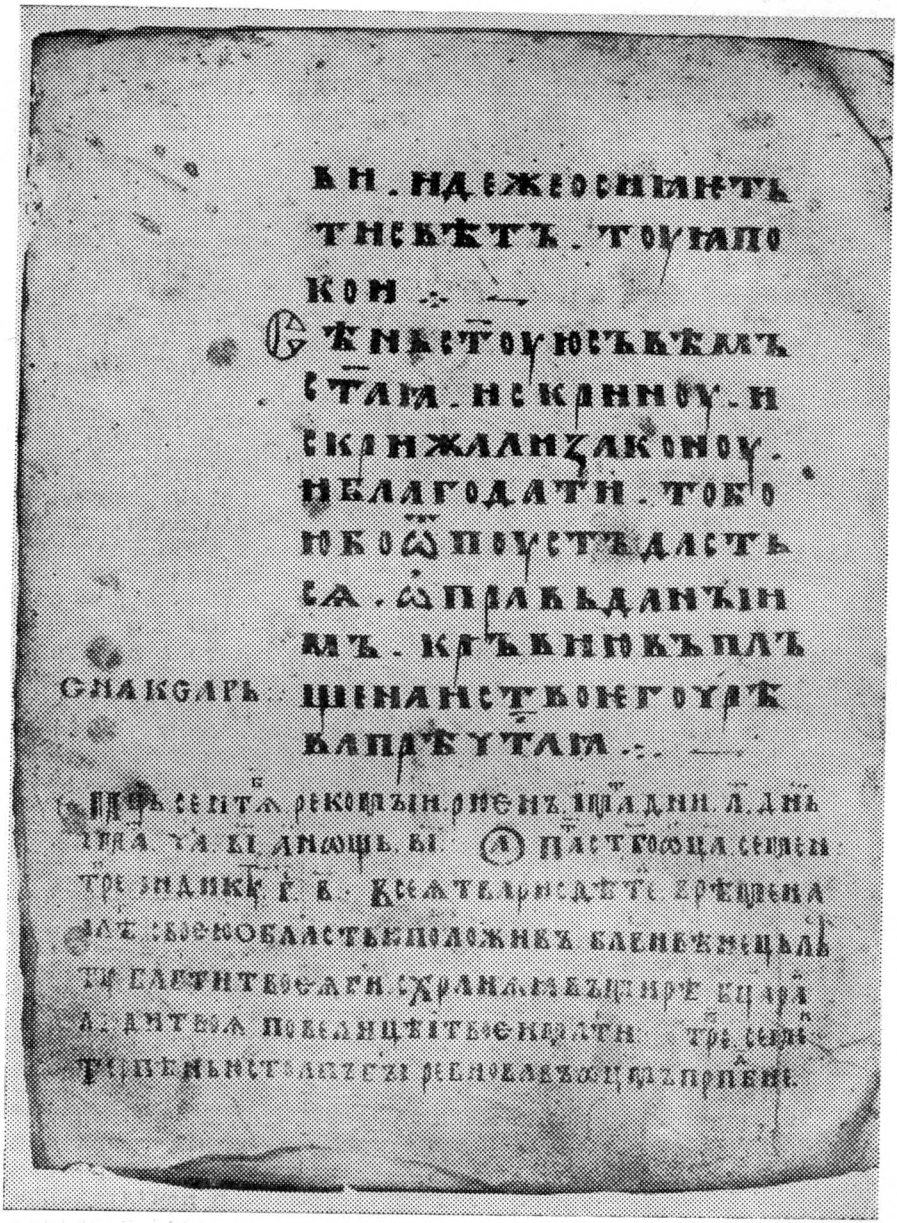

мову пам'ятки. Вона в основі церковнослов'янська з українськими прикметами.

В ділянці фонетики це проявляється так:

І/ нема тут уже юсів із старими звуковими значеннями. Заступили їх: У,ІА;

2/ букви Ъ,Ь не мають теж своїх давніх значень; у положеннях слабих не раз пропущені, у міцних заступлені : О,Е,напр.

а/А: ИЗ ГРОБА 4б,ИС ТЕБЕ 5а,6а,СТВОРИВЪ 8а,СКРОВИЩА 43а

Б: СКРУШЬШЕМУ 73б,СБЕСПЛОТНЫМИ 73б, СДѢТЕЛЮ 73б, але: ДОЛЪЖНО І26а

б/А: НАЧАТОКЪ 63б,І49б,ВѢНЕЦЬ 26а, 247б,257б

Б: КРѢПОКЪ 4а, ЛЕСТЬ 25б, ЧЛВКОЛЮБЕЦЬ 23б

В: ВОСПОІЕМЬ а, ВОЗРАДОУІЕТЬСА в, ДВЕРЬ а

З/ Староцерковнослов'янські групи ТРЪТ,ТЛЪТ,ТРЬТ,ТЛЬТ виступають у подвійному виді:а/ ТЪРТ,ТЪЛТ,ТЬРТ,ТЬЛТ б/ у повноголосі:ТОРТ,ТОЛТ,ТЕРТ,ТЕЛТ,що відповідають сьогоднішньому звучанню:

а/А: ГЪРДЬНІЯ І8б, ИСТЬРГНЕМЬ І57а

б/А: СМЕРТЬ/32 рази/,СМЕРТЕНЪ 29б, І9б,БЕСМЕРТЬНЫИ І9б,45б, ОУМЕРТЪ І94б, СМЕРТЬНАГО 32б, СМЕРТЬНИКЫ І63 а,МЕРТВЬЦЬ І4б,але: МЬРТВЬЦЬ 90б, ОУМЬРШАІА І67б,ВЬВЕРГОУТЬ І58а,ВЕРХОВНИ І34б, ДЕРЗНОВЕНИІЕ 266а, ДЕРЖАТЬСА І88б, ИСПЕРВА Іа, ТОЛКОУЩИМЪ 276а, ОБОЛЧЕНА І32а,ИСПОЛНЬ 30б

Б: ИСПРОВЕРЖЕ 4а,РАСТЕРЗА І4б,ВОЛКОМЬ І39а,ЇСПОЛНЬСА 53б, СКЕРБИ 74б

В: МЕРТВЫХЪ а, ОУМЕРТВИ в

4/ Ъ,Ь бувають рівноважниками О,Е, що вказує на хитку ортофонію цих півзвуків:

А: Достоинъ замість ДОСТОИНО І3б, ВЪЛЕЮ І6а,І8б,23б, АДЪВА І8а, АДЪВИ 2І6,СЪБОЮ 26б,ИНЪГДА 27а,СТАДЪ 29б, замість СТАДО,ВИНЬГРАДЪ 4Іа, ЖИВЪНОСЬЦЕ 46а,ЖИВЪДАВЬЧЕа 34, ТЪЛЪ І03а, замість ТЪЛО

Б: ВЪЗДАЙЖЬ 57б

5/ Бувають ірраціональні О,Е замість Ъ,Ь:

А: КРЪПОКОУ 25а,СПОДОБИЛО ІЕСИ 64а, НЬТЕЛЬНЬНЫИ 5б ЗАБЛОУЖЕШИМЬ І9а,ТЬМЬ і ТЬМЕ 23а, НАШЕ замість: НАШЬ 26 а,б, НЕПОРОЧЕНАІА 75б, ЧЛВКОЛЮБЕЧЕ 79б,І44а,БОСЛОВЕСТВИІА І09а, ІЕСТЕ ПИСАНО І84а

Б: НЕВЬРЕ-СТВЬЯ І35б, ХЬРОВИМЕСКЪ І4І6,ЧЮВЕСТВЬНО6 І4І.

6/Бувають теж рідкі сплутування Ъ з Ь:

А: ПЬРВОЗЪДАНАГО 7б, МЬНЬ 60б,МЬЗДОЮ 37а,ЧИНЬМИ б І07,СИЛЬНЬ І2а

7/ Підсилення Ъ,Ь до ЫІ,И в положенні перед голосними:

А: ПРИІАТЫИ ВЪ ДОМЪ замість ПРИІАТЪ И ВЪ ДОМЪ а, І62,ВѢНЧАЛЫИ ІЕСИ замість ВѢНЧАЛЪ И ІЕСИ І55б,ПОСТАВИЛЫ И-ІЕСИ І55б,МЫ ОУГЛЕМЫИ замість МЫ ОУГЛЕМЪ И І73 а,ДА ПОМАЖЮТИИ замість ДА ПОМАЖЮТЬ И І74а,ВОПРАШАХОУТИИ 226а,ГНЕТІАХОУТИИ 204а,ЦѢЛИТИИ206а,ВРАТИТИИ 206б,ПРИІАТЫИ 227а. В текстах Б і В нема таких прикладів.

8/ Підсилення Ъ,Ь до О,Е у зложеннях та перед голосними:

А: НАДО ВСѢМИ I80б;Б: ЇЗОІСТЛѢНЬА I25б,39б,I42б,БЕЗОЛЬСТИ 7а,ѺТОГНАНЬЁ 5а; А: ПЛАЧЕ И I58а,НАШЕИ замість НАШЬ И 26б,ПЛАЧЬ И; В: ѺБОУИМЕТЕ а;тут Ъ-О-ОУ.

9/ Підсилення в зложеннях,А: ИЗИГНАНЪ 74б, Б:ѺБИСТОЯЩЕ I06б.

I0/Повноголосі форми стрічаємо зрідка в молодшій частині тексту:

А: нема прикладів,Б: СТЕРЕЖАХОУ 52а,поруч:ИСТРѢЖАХУ 62а,ПЕРЕНЕСЬНЬЁ I82б,I84а,БЕРЕЗОЗООЛЪ I75а,ВОРОГЪ I0 8а.

II/ Ірраціональні групи графічні,що утворились із сполучення вимови та традиційного письма:ТЪРЪТ,ТЬРЬТ,ТѢЛЪТ ТѢЛОТ,ТЪРОТ:

А:ВЬРЬСТОУ 39а,НА ПЬРЬСИ I94а,ОУТВЬРЬЖАЮЩИ 23а,ѺБ Ъ-ЛЪКЛЪ ЊЕСИ 23а, ОЗЪЛОБЛѢНИЊА 30а,ѺБ ПЬРЬСТИ 98б,

Б:ѺБ ВЕРЬСТИ I08б, В: нема прикладів.

I2/ Поруч правильних графем з Е маємо тут графеми з Ѣ /ЊЕ/. Особливо в Б частині виступають вони у великій масі. Це явище вимагає систематичного обговорення:

а/ Ѣ замість Е в словах, що мають у сьогочасній мові відповідники:I/ і,2/ ’і:

А: ВЕСЬЛИЊА 68б,229б,ВЪСКРЬСЬНИЊЕ 39а,60б,6Iа,66а, ВЪЗНЕСЬНИЊЕ 232а,ДЪЛГОТЬРПѢНИЊЕ 49б,ИЗБАВЛѢНИЊА 54б,224 а,284а, КАМѢНИЊЕ 9б, КАМѢНИЊЕМЬ 2I0б,КАМѢНЬ I74б,I77 б, I85б, ПРЪСТОУПЛѢНИЊЕ 30б, ПОМЬІШЛѢНИЊА224а;НЕИСТЛѢНЬЁ б 39./Б/,СМОТРѢНИЊЕ I7б,СРѢТѢНИЊЕ 22Iа

В: ВЕСЬЛИѺМЬ а, ѺБОСТАВЛѢНЬЁ а

Б: ВЕСЬЛЬА 24а, ВОЗОСКРСЬНЬЁ I4б,38а,ЇЗОЙСТЛѢНЬА б I42б, ПРѢОБРАЖЬНЬЁ I95а, ПОВЕЛѢНЬА 74б, ТВОРЬНЬА 26б.

Інші приклади:А:МАТЬРИЮ 82б, НЕИЗМѢННО 8б,НЬ/7 раз/ СЬМЬ замість СЕДМЬ I75б,СЬМЬ /СЕМЬ/ I66б,I78а,ШЬСТЬ 206 б; В: НЬМЬ а.

б/Згідно з традицією:

А: БЛ҃ГОВОЛѢНИЊЕ 60а, БѢЗДЬНЪ 252а, ВѢЩЬ 280б,ВСЕДЕРЖЇТѢЛЬ I95б, ДѢБЕЛЬСТВЬМЬ 8б, ДРЬВЛЕ,ДРЬВЛЬ 280б,ДѢЛАТѢЛЬ 2I4б, ИЗБАВИТѢЛЬ 239а,ЗАКОЛѢНИЊЕ 54б,МЛАДѢНЬЦА б 275,МЬЧЬ 2I4а, НЕИЗДРЕЧѢННО 248б,266а,НѢТЬЛѢНИЊЕ 50а , ОСАЖЬТЕ I85а, ПАДѢНИЊЕ 224а,РОДИТЬЛЬНИЦЕ 80б,СЛОВЬСЪ 83 а,СЕЛѢНИЊЕ 249а,СВѢДѢТЬЛЬСТВО 227а, СП҃СНИЊЕ 223б,СП҃СИТЬЛЬ 219б,ТРИДН҃ВНО 36а,ОУЧѢНИЊЕ 230а

Б: БѢЗДЬНУ I22б,БЛ҃ГОВОЛѢНЬЁ, БЛ҃ГОСЛОВЛѢНЬЁ 6Iа,ЗАКОЛѢНЬЁ 4б,50б,БЛ҃ГОВѢЩЬНЬА 96а, ВСЕЛѢНЬЁ 93б,ВЬЛЬМИ 7б, ВЬЛЬЮ I6а, ЗАПРЬЩѢНЬЄМЬ 39б, ЗѢМЛЬНИЇ II5а,ЗНАМѢНЬЁ I3I б,ІЗБАВЛѢНЬЁ 96а, ДУШЬВНАГО I08а,ДХ҃НОВѢНЬЁМЬ I48а,ДЕРЗНОВѢНЬЁМЬ 4Iа,ЗАСТОУПЛѢНЬЄ 70б,ЛЮБЛѢНЬЁМЬ 42а,ОСТАВЛѢНЬЁ 93б, ПРОЩЬНЬЁ 49б, РОДИТЬЛЬ I95а,СОГРЬШЬНЬЙ I07а,ОУСПѢНЬЁ 74б.

В: БѢЗАКОНИЊА б,БЬСКВЬРНЬІИ в, ВСЬМИРЬОУЮ а,ВЬЧЕРНАЊА а, ИЖЬ б, НЕМЖЬ в, НЬИЗРЬЧЕННО б, ѺЧЬ а, ЧЬРТОГА в.

I3/ В молодшій частині Б маємо приклади на ЊЕ за Е :

ПЛѢНѢНѢ ББІ 16б,СЪХРАНѢНѢ 17а,ВЪЗНѢСЪСА 95а,ПОНѢСЛѢ 170а, поруч ПОНЕСШИ 4б, ГРѢЗНѢ 142б, ЗЛѢГША 158а,ПРѢДѢ 108а, РѢКШИХЪ 53б, ЗАТВОРѢНѢ 28б,ЖѢЗЛѢ 126а,НУЖѢНѢ 7б,БЛАЖѢНѢ 53а,ПРИЛЬЩѢНѢ 72б, КНАЗѢМѢ 145б,ВЪЗВЕДѢНѢ 4б, 145б,ЗОВѢМѢ 38а,/тричі/,ПѢТРЪ 52а,РЕЧѢМѢ53 б, ПРІГВОЖДѢНѢ 72б, 105а, ПРОБОДѢНѢ 132б, ЖИВѢМѢ 135 б,ОБОВЕРЖѢМѢСА 135б

14/ Замітною прикметою пам'ятки є вживання Е замість ѣ:

А: НЕИЗМЕРЬНЫІ 3а, НЕПРЕСТАНЬНО 247а, 249а,266б,26 7б,ИМЕТЬ 176б поруч ИМѢТЬ 176б, ОБЛЕЧЕТЕСА 79а,ОБРЕТЕСА 267а, ОБРЕТЪ 254а, ПРЕЖЕ 98б,145а, СРЕДОУ 161а,ТЕЛЕСЕ а 181,177б,ТЕЛѢСЕ 288а,ПРЕ-/20 разів/,К ТЕБЕ /21раз/, ОУ ТЕБЕ 149а, ВЪ ТЕБЕ 269а, КЪ СЕБЕ / 7 разів/

Б: ТЕБЕ в давальному 26 разів,СЕБЕ в давальному 225 а,ГРОБЕ у місцевому,16а,В ТЕЛЕСИ 155а

В: ВЕРНЫМЪ б, ИСТЛЕНЬА б,КРТЕ в, ГРЕХИ в.

15/ Пам'ятка має теж приклади на заміну ѣ через И та навпаки:

А:СВЪДИТЕЛИ 184б, ВЪ КОРИНФИ 158б,ПРИЗРИ 117б,поруч ПРѢЗРИ 133а,ПРЕЗРИ 135б, ПОДЪПОВЕЛИТЕЛИ 203б,БРАТЬѢ давальний,170 а, поруч БРАТЬИ 172б, ВЕЧЕРЬ 181б поруч ВЕЧЕРИ у місцевому 194а, ВѢРѢ 202б,НЕВЬМЬСТЬМАГО 273а,ОТРѢБѢ у називному множини 163б

Б: ПРІЖЕ 23б, ПРИЖЕ 74б, 93б, 115б,ПРИЖЬ 94б,122 а, ПРИДЪ 108б, 147 а, ПРИДѢТЕКУЩИѢ 114а, ПРИДѢТЕЧ 114а та 35 прикладів із зложеннями ПРИ- замість ПРѢ; МОѢМЪ 189б.

Згадані приклади вказують на переходову стадію вимови ѣ , в якій воно зближалося то до ie, згідно з південнослов'янською традицією, то до і, згідно з українською народною вимовою.

Замітна форма ВЪСЪВЕРШЕНОУНОУ-ИШО ВЪНИДЕ СѢНЬ 5б А. Можна вважати її графічною помилкою, що постала наслідком переносу складів з одного рядка до другого.Але можна теж цю появу узнавати за доказ вимови деяких ѣ як ОУ.

16/ У пам'ятці виступає теж заміна Ы та И:

А: ВНЫДЕ та ВНИДЕ 186а, ПРѢДАНОУ БИТИ 178б,ВЪЗИДЕа 164, ИЗИДОУТЬ 169а, ВЪЗИДОХЪ 187б,СЛИШАТИ та СЛЫШАТЬ б 158,ОУМЕРШЫМЪ 15б, ВЪНИТИ 181б

Б: ВЗИДЕ 59б,98б.

17/ Після К,Г,Х -Ы поруч виїмкових И,ѣ,що показують пом'якшення їх:А: Ис КИВОТА 30а,КИТЪ 144а, але КЫТА 8а

Б: МНООГИ 53б,ПОКИНУВЫЙ 122б, СКИНЬИ 162б,ВЛДКИ 96 а,КИООТА 206а, але: ВРАГЫ у знахідному множини,НАРЕКЫ Й,ІЗГЫБШАА 62а, НЕМОГЫЙ 104а, ИСПРОВЕРГЫИ 80а.У молодій частині Б: ХѢРОВИМЪ 51а, ХѢРОВИМЬСТѢ 61б.

18/ Пам'ятка знає заміну КР-на ХР- у словах:

А: ХРСТИТЬСА 176б, ХРЬСТАЩАѢАСА 173б, ХРЬСТЪ 54а,поруч правильних КРСТИЛЬ,КРЩЕНИѢ 159а,КРЬСТЪ 63а.

19/ Бувають тут різні евфонічні вставки і приставки, напр. В. І так А: НА ВОУДИЦИ 56б,Б: ФАРАВОНА 113а,В:ВОСМОГЛАСНИК а, СИВОНА а, але: ВЪЗДИЖЕ 2а,б А; ОБЕТЪШАВША 142, Б: ОБИВЪ 40 а , з пропущенням В.

Вставка Д :

А: НЕИЗДРЕЧЕНЬНОЮ 13 б,37 а,54б,РАЗДРОУШИШАСА 17 б,ИЗДРОУКЬІ 26а, РАЗДРѢШИВЪША 37б,НЕРАЗДРОУШИВЪ 39а,РАЗДРОУШИВЪ,РАЗДРОУШЬШААГО 58б,ИЗДРЕБРЪ 62б,142б,ИЗДРЕБРА-75а,ИЗДРАДЬНОѢ 97а,ИЗДРЕЩИ 111б,ВЪЗДРАДОВАШАЖЕСА 188б;

Б:ИЗДРАДНА 134а, РАЗДРУШНИКА 4б,РАЗДРУШИЛЪ ЇЕСИ, 49а,ОУЗДРАДУЇЁМСА 73б,РАЗДРѢШАТИ 133б;

В: РАЗДРУШИИ б.

Вставка Т:

Б: ПѮСТРАМІСТЕСА 41б, ПОСТРАМИ 50а.

Вставка И,О,приставки И,О:

А: ИЗИГНАНЪ 74б,Б:СѮБИСТОЇЩЕ 106б, В:ІЗ БОГОМ̄ а,

А: НАДОВСѢМИ 180б, Б: ЇЗОІСТЛЂНЬА 125б.

20/Правильно вживається в пам'ятці вставне -Л-,хоч є виїмки.

А:ОУѢАЗВЛЂНЪ 9б,БЛАГОСЛОВЛЕНА 12б,-ѢА 51а,ЗЕМЛЬНЫИХЪ 25б, ЗЕМЛА 9б, ПОГОУБЛЎЮ 165б,ѢАПЛА 34б...

Виїмки: ОУМЬРЩВЕНИѢА 98б, ОУѢАЗВЕНАГО 22а...

Буває теж народна заміна -Л- на -Н-:

А:ВЪ ПРѢЛОМНѢНИИ 182б, НЕТЬНѢНЬНО 54б.

21/ У пам'ятці багато прикладів на тверде -Л- перед -н,-м,-в,-ц;

А: НЕПРѢДѢЛНОѢ 14а, ХВАЛНО 23а,ОУДОЛѢЛНИКЪ 26, б,РОДИТѢЛНИЦЕ 29а,БЕЗНАЧАЛНАГО 38б,БЕЗНАЧАЛНЬІИМЬ 105а, СЬБЕЗНАЧАЛНЬ 30б,поруч: БЕЗНАЧАЛЬНА 49а,9а; НЕѮПАЛНА , 43а, ДАЛНАѢА 49б, НАЧАЛНИКА 50б, ПОЛНОУ 192а;

Б: ДОБРОДѢТѢЛМИ 1б, ЛВОВОМЬ 9а, НЕРАЗДѢЛНО 25 б, ВСѮЛНОЮ 61б, ВСѮЛНЬІМЬ 62а,СИЛНЕ 39б,107а,ШЕСТОКРИЛНИЇ, 148а, СПРИСТѮЛНА 105а,НАЧАЛНИЧЕ 75а,ПРИНАЧАЛНО 105а, РОДИТѢЛНИЦА 140а, БОГОРОДИТѢЛНИЦЕ 132б, 105б,СТРАДАЛЦИ 13 2б,ВСѮЛНЬІМЬ 142б, ВСѮЛНОМУ 125б,СБЕЗНАЧАЛНА 125а,БЕЗНАЧАЛНАЇ 58б,105а, БЕЗНАЧАЛНАГО 135а,НЕРАЗДѢЛНА 125а, ПЕЧАЛНЬІМЬ 114а,СЪДѢТѢЛ БО ВСѢМЪ 51 а...

22/ -В- чергується з -ОУ-:

А:ОУКОУПѢ 48б, але: ВЪ КОУПѢ 232б,ОУТОРИИ 108а, але: ВТОРИИ 109б, ВЪТОРНИКЪ 158а; в чужих іменах:ПАОУЛА 228б,ПАУЛЪ 229а, ПАВЛА 228б, НАВЪЧИВЪ 265б,але: НАОУЧИВЪ 267а;

Б: ВПОВАШЕ 9а,ВЖАСОШАСА 16а, ГѦ ВПОДОБІШАСА 9а 17а,ВКУШАЁТЬ 12б,_ ВСІ ВПОВАЩЕІ 8б, ВТѢШЂНЬЁМЬ 13б,ВСЕ-- ВПОВАНЬЁМ 15а, ЧЛКОВБИЇЦА 17а,НАВЧІША 24б,ВКУШЬ 48б,ВМИРАЮ 92а,НО ВЪТРОБА 96а, ВСѮ ВЪТРОБѢ 40а, ВЪСТРАШІ 104а, КО МНѢ ВХО 94б,ВСЪЧЂНЬЁМЬ 94б,НО ВНИЧЬЖІ МЕНЕ 122а,ВМОРИВЪ 131б,ВПОВАНЬЁ 209б,ВГОТОВА 151б,ВЛУЧИТИ 141б,ВГАШЬШЕ 148б,ВЪ СЛАВУ ВЪВОДІШИ 131б,ВЧЂНЁМЬ 134б,НА ВПОКСѮЇН ЂИ ВОДѢ 134б, ВЂНЕЦЬ НЕВЪВАДОМЬІЇ 140а,НЕ ВБОЇША 148б , НЕ ВДОЛЂЁТЬ 133б, поруч: ОУДОЛЂЁТЬ...

Часто ОУ замість В,напр.

Б: АДАМЬ ОУСТАВЬ 12б, СВЂТЪ ОУ ĀДЪ 12б,ОУЗМСѮГЛЪ БЫ 60б, ОУЗВЬІШАЁТЬ 60б,ОУЗЬІВАЮЩЕ 59б,СВОЇМЬ ОУСТАНЬЁМЬ 49а,ОУЗРАДУЇЁМСА 73б,ЖИЗНЬ ОУ ГРОБѢ 80а,62а,ОУЗВѢЩАХУ 96а,ОУСТАВЛАЁТЬ 104а,ОУСПСѮИМО 105б,ОТЪ СНА ОУСТАВШЕ 107а,ОУСТАША 115б,ОУСПСѮЇМЬ 72б, ОУ МИРѢ 90б,ОУ ТРЕХ ѢЪ 125а,ОУ АДѢ 90б,ОУСХОТЪВ 148а...

23/ У пам'ятці маємо означення м'якости попередніх: ш,щ,ц,ч,ж.

А:ВЪЗЛОЖЬШЮ I59а, ДѢШЮ Iа,I24а,I66б,СЛЫШЮ I69а,ПРОШЮ I36б,ПИШЮ I63б,ПРОШЕДШЮ у давальному I58б,ПРИНЕМЬШЮЮ 3б.. Б:ДѢШЮ 53а, РАСПЕНШЮ ТИ СА 58б,В:ПРОЗАБЬШЮЮ а,А:ВЪСПЛЕЩЮТЬ I0б,ГРАДОУЩЮЮ I55б,НЕДИНАЩЮСА у давальному 37а, ИЩЮТЬ I66а, ОТСТОѢАЩЮЮ I79б,ПОСЛѢДЬСТВОУЮЩЮ I77а,СВѢЩЮа I37,СОУЩЮ I58б,ОУТВЬРЖАЮЩЮ I77а,ТРЕПЕЩЮТЬ 70б, ХОЩЮ I37 б, I94а, ЛЕЖАЩЮ I92а...А:ПОМОЩЬНИЦЮ 7а,ЦСРЦЮ И ВЛДЧИЦЮб 7,МОЛЬБНИЦЮ 25б, ХОДАТАИЦЮ 78а, ХЛАДОДАВИЦЮ 68а, БДЦЮ б 26,43а,65а,ДѢЦЮ 43а, ВЕЛИЧАЮ I25а, КРИЧЮ I30а,ПЛАЧЮСА а II8, ЧЮДО 45а ВИЖЮ I89а, ВЪСХОЖЮ I87б, КОЖЮ 35б,ОДЕЖЮа 5, I74б, СОУЖЮ I69а, СТРАЖЮЩА 37а

Б: ПЛАЧЮЩОСА 6Iб, ХОЩЮ 60б,СОУЩЮ 6Iб,ПОСПѢВАЮЩЮ ЧЮДЕСЫ 52б, НЕЧЮША 57б,ЧЮЖАХУСА 73б,ЧЮДО 50б,ВЧѢНЬЁМЬ I3 4б, ВЪЗВОЖЮ 60а, ОДЕЖЮ I8Iа, ВСЕСЬЖѢНЬЁ I34б,ОУТВЕРЖѢНЬЁ I42а

24/ В чужих словах бувають різноманітні заміни звуків і букв: ОУ замість О; О замість А; О замість ЇЕ;ОУ, Ю на місці грецького ипсилона. Ці заміни торкаються також деяких церковнослов'янських слів:

Приклади на ОУ замість О:

А: КУЗМЫ I4б

Б: НИКУЛУ 8Iа,НІКУЛАЁ 8Iб,але: НИКОЛАЁ 8Iа,ЁСИФУВИ I55а, КАНУНООМ I75а, АРУНЬ I90б,МОТРУНЫ I6Iа,АПУСТОЛООМЬ I98б; також СКУЗЬ МОРЕ I35б, замість СКОЗЬ,СКВОЗЬ.

В: ООБОУИМЕТЕ а

Приклади на О замість грецького й латинського А:

А:СОТОНОУ 2I6а,ПОЛАТО I4ба, ПОРОДЪ 48б

Б:ПОРОДУ I26а,ОЛЕКСЫ I74а, ОЛЕКСО I74а,МАГДОЛЫНИ 6Iб,ОЛЕКСАНДРА I78а,ОКАКЬА I74б,ОГАФЬЪ,ОНАНЬЪ I65б . Поруч того буває евфонічне А,напр. АРАМАТЫ I77б А.

Приклади на О замість грецького И,ІЕ,Е:

Б: ОРИНЫ I77а,ОЛЕНЫ I77б, ПОЛАГЬЪ I59а,але:ЇЁВА I77а,ЁСИФЪ I6а, ЁСИФУВИ I55а, ЁСИФА I75а.

Приклади на заміну ипсилона:

А: ФРОУГИИ 234б,ГОУМЬНА 272б, КУПАРИСЪ I23а,ЗМУРНОУ 2I9а,АСЎРОВО 224а,МУРОНОСИЦА 39а,50а,МУРА 92б,МУРО I23а, МУРА 92б,МЎРЪМЬ 5Iа,ЕГУПТЪ 235а,ІЕГУПЕТЬ 237а,КУРИНЬИ 235а,СУМЕООНЬ 223а,поруч СИМИОНЬ 252а, СЕМЕООНЬ б 223.

Б:КУПАРИСЬ I25а,ЄГУПЕТЬСКІ 224а, МЮРОНОСИЦАМЬ I6 а, 38а, ВЬ МЮРЪХЬ 83а, АНУСЬЪ I67а, ЛУКЬІРЬЬ I77б,АКУЛИНЫ I79а.

25/ У пам'ятці виступає постійно Ж замість ЖД:

А:НАСЛАЖЕНИІЕ 5а, НЕРОЖЕНА I0б,НАДЕЖА 86а, ПРЕЖЕ 98б, I45а, СТРАЖЕТЬ 205б, ОДЕЖИ 232а

Б:ВСЕОСУЖЕНЬЁ 7а, ЗИЖИТЕЛА 7б, ПОДАЖЬ I07а,ТРУЖАІЕМЬСА 26б, ОДЕЖЮ I8Iа, ГРАЖАНЕ I47б, СЪЗИЖЕТЬ 74б, СТРАЖЕШИ 96а,НАДЕЖЮ II4а

В: РОЖЬШЮЮ а, ОУТВЕРЖЕНИІЕ б, РОЖЬШАГОСА б,ПОДАИЖЬ а. Поруч цих форм є кілька виїмків: А: ПОБЪЖДЕНИІЕ а 33,ПРИГВОЖДЬСА 20а; Б: ДОЖД I74б.

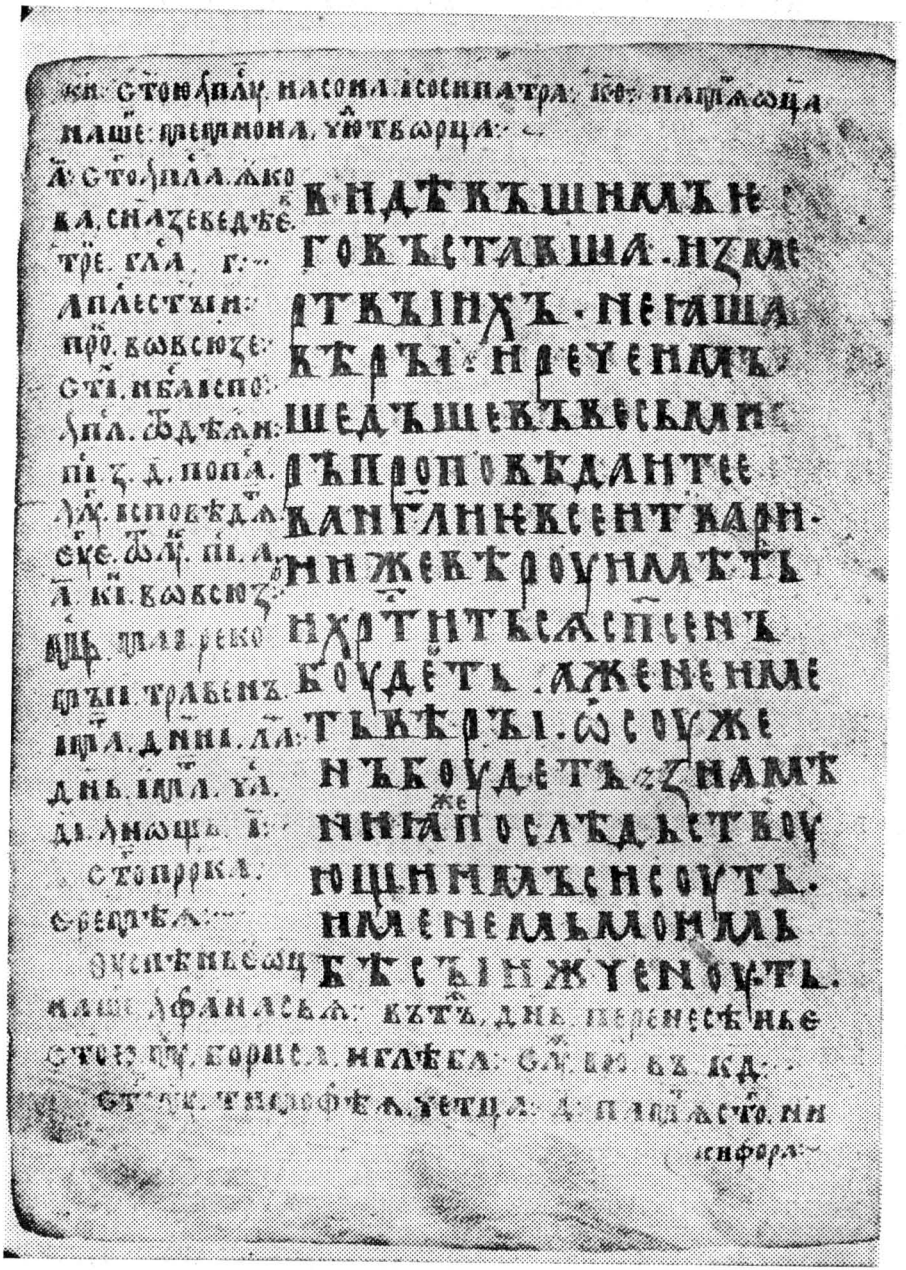

В нашій пам'ятці маємо один приклад на ЖЧ замість : ЖДЖ,що є особливістю прикметою пам'яток з України.Цей єдиний приклад находиться в головному тексті на стор.176 б: ИЖЧЕНОУТЬ.

26/ На початку слів замітна недостача приставного И

А: ЕГУПТЪ 235а,Б: ВЪ ОУГЪ 74б, ОТ ОВНОСТИ 94б,ОУЛЬАНЬІ 166а,СОТ ОУДОУ 106б / СОТѢНЮДУ у Львівському Октоїху з 1604.р./

27/ Деякі слова виступають з подвійними голосними:

А: ЖИИДОМЪ 12а, ЖЕНИИХЪ 91б,ГВОЗДИИМИ 66б, СТРСТИИМИ 67а, СОСОУЖЕНИИѢА 30б,66а, БЖИИѢЕ 31б,БЖИИѢА 105б , НАШИИХЪ 87а,88а,ХРЬСТИѢАНИИ 99а,МОЛЬНИИѢЕМЬ 100б,К НИИМ 158а, НИИХЪ 176а, СОУЩИИѢА 126а,СЪКРОУШИИХЪСА 127а,ВЪПЛОЩЕНИИѢЕ 243а... Ці подвійні звуки походять, мабуть, з мелодії,що її вживали при співанні канону. Їх нема ані- в Б, ані у В частині. Тут навіть скорочено слово: ѲКАНЬНАГО 133б.

28/ Буває теж стягнення голосних:

А:ГАВРИЛЪ 108б, ДАНИЛЪ 280б,АВРАМА 221 б,АВРАМЪ- 239а,ИЗИДЕ 252б,ПРИДЕ 21а,156б,171б,231б,ПРИДЕТЬ 7б,168 б,232а;В: ПРИМИ а.

29/ В кнізі виступає заміна Ч на Ц:

А: ОЦѢСТИЛЪ 66б, СОЦѢЩЕНИЕ 99а,281б,ОЦѢСТИ 100а.

Б: ОЦѢЩЄНЬЮ 124б, ОЦѢЩЄНЬЕ 143а, ОЦѢСТІ 81б,ОЦѢСТИЛЪ 92а,ОЦѢСТИ 112а... Поруч таких форм маємо: ОЧИСТОВАНЬ 83а, ОЧИСТИ 122а,ОЧИЩЄНЬА 134а.

30/ Асиміляція МТ-НТ : Б: СемтѦБРЬ 164б,поруч СЕНТАБРЬ.

31/ Брак Г в слові: Б: ЄВУ 155а, поруч ЄВГА 166б.

32/ СЛОВО СКЬРБЬ виступає тут у формі: СКЕРБЬ 74б.

33/ Часті стягнення:

С↓Ч --Щ: Б: ЇЩАДЬѦ 75а

З↓Ч--Щ: Б: БещІСЛЬНЫХЪ 113а

С ↓ С --С:Б: ЇСУШИВШЕ 122б,ПРИСТОѦЩЕ СТРАХОМЬ замість СЪ СТРАХОМЬ 148а;

З ↓ С--С:Б: БЕСѢМЕНЬНА 124а

С ↓Ц--Ц:Б: ІЦѢЛИ 124а.

В ділянці словотвору Кодекс має такі замітні особливості

І/ Наростки -ИѢЕ,-НИѢЕ панівні в головній частині пам'ятки поруч рідше вживаних:-ЬІЕ,-НЬІЕ:

А: БЛИСТАНИѢЕМЬ 22а, ВЕЛИЧИѢА 147а,ОДѢНИѢЕ 171 б, ВЪЗМЬЗДИЕ 155а..., але РВЕНЬІЕМЬ 89а, ВЪСКРЬСѢНЬІЕ 73б, б,СѺБНОВЛЄНЬІЕ 46.

В анфологіоні щораз більше прикладів з наростком -ЬІЕ, який в останній частині головного тексту займає панівне становище.

В бічному тексті Б панує -ЬІЕ,-НЬІЕ. На триста таких прикладів знайдено тільки кілька -ИѢЕ,-НИѢЕ. В доданих листках В : -ЬѺ.

Поруч правильного наростка -СТВИѢЕ маємо тут також приклади молодшого: -СТВО у слові: ЦРСТВА 123 б,ВЪ ЦРЬСТВО 24б,що виступають в А тексті.

2/ Нарост -ЕЦЬ виступає в Б частині рідко: ПЛОТОНОСЕЦЬ І41б,ЧЛВКОЛЮБЕЦЬ.

3/ В головному та бічному текстах стрічаємо замітні іменникові нарости чоловічого роду -ЬНИКЪ,-НИКЪ.

А:ВРАТЬНИЦИ 21б, ОБЬЩЬНИКА І23б, ПОБѢДНИКЪ 21б, ПОБОРНИКА 33б,ПОКОНЬНИКОУ/ у давальному однини/ І56б, ИСЪ БЕЗАКОНЬНИКОМА І9б;

Б: ПРОПОВѢДНИКЫ І35б, ЗАСТУПНИКА ІІ4а,НАСТАВНИКА І58б.

4/ У прикметниках, що утворені від іменників,маємо нарости -СКЫИ,-СТИИ,-СЦИИ:

А: АДЬСКЫІѢА 57а, АДЬСКЫИМЪ ДШАМЪ 41б,ЛЮДЬСКИІѢА 218а,ГАЛИЛЕИСКЫ І90б,ИЮДѢИСКЪ І88а,218а,ИДОЛЬСКЫІѢА 242а,МОУЖЬСКЫИ 256б, МОУЖЬСКИ 227б,НБСЬСКЫИХЪ І6Іб,НЕБѢСЬСКИМЪ 213б, АДЬСТИИ 94б,АНГСТИИ ІІ0а,І6б,22б,ІІ3б, 278а,ГАЛИЛѢИСТИИ 232а, ИЮДѢИСТѢМЬ 217б, 218а,ЖИДОВЬСТИИ І0б, РАИСТѢИ І5Іб,ПЛОТЬСТѢИ 222б,ЧЛВЧЬСТѢМЬ 92б, ЧЛВѢЧТИ 95а,ІѢХИДЕНЬСТИИ 209б, НБСЦѢМЪ І60б,ТИВЕРИАДЬСЦѢМЬ І90б.

Б:АДЬСТИИ 50б,АНГЛСТИЇ І25б,І9Іб 216б,АРАВИТЬСТИ Ї 217б,ИЮДѢЇСТѢМЬ 216б, 217а,МОРЬСТѢЇ 84б,РАЇСТѢЇ 84б , ХѢРОВИМЬСТѢ 6Іб,ФАСЬОРЬСТѢИ І97б,І98а,І99б/двічі/,200б , 202а, але ФАСЬОРЬСКУЮ 200б.

В ділянці відміни стрічаємо в пам'ятці такі замітні особливості:

І/Чоловічий рід має молодші синкретизовані форми:

а/ в родовому однини буває закінчення -а,або -ОУ/У/ , -ІѢА або -Ю:

А: КОНЧИНА ВѢКОУ І58а,СКРИЖАЛИ ЗАКОНОУ І54б,ЖИВОТОУ ВЛДКОУ 68а, РАЮ ОУБО ЖИТЬЛА І42а,ИЗБАВИТЕЛЬ МИРОУ а 42; але: ВЪ СКОНЧАНІѢ ВѢКА СЕГО І58а, СЪЛѢШИ МИРА СВОЕГО АНГЛЫ ІІ3а,СЪВЪПРОСНИЦИ ВѢКА СЕГО І65б,РАІѢА КРАСНѢИ 46а;

Б: ЬО ...ЖИВОТА І06б.

б/ в давальному однини: -ОУ,-ОВИ,-Ю, -ЕВИ:

А: БОУ 25б, 36а, 40б, 47б,СНОУ 6б, І00б,СВѢТОУ І45а,МИРОУ 78б, ПЕТРОУ І85б,ОЦЮ І4б, І07а,І62а,І87б , КРСТИТЕЛЮ ІІ4б, РОДИТЕЛЮ 50б, 78б,БВИ І7а,І6Іа, 38а,І32 б, КЪ ЬЦѢВИ 59а,7б,СЪДѢТЕЛЕВИ 25б,ОУТѢШИТЕЛЕВИ І26а,ГВИ 90б,2Іа, 27а, І5б,ПЕТРОВИ І75а,СВѢТОВИ 38а,ХВИ ІІ8а...

Б:ГУ І24б, І39б,2Іб,К ЖИВЬОДАВЦЮ 96а,КНАЗЮ 79а, ТВОРЬЦЮ 33б,БЛГДТЛЮ 32а; але: РАЄВИ І22б,ОГНЕВИ 41б,277 б,МЫТАРЕВИ І22а,ХСВИ 83а,ЇЄСИФУВИ І55а, ИЬОАНОВИ І59б, ПЕТРОВИ І07а, МІРОВИ ІІ4б, ВСЕМУ МИРУ ІІ5а...

в/ Знахідний відмінок однини неживих речей такий самий, як називний. Знахідний живин і осіб рівний родовому:

А: ЬОПОУСТЪ ПОДАТИ І37а,ХЕРОУВИМА 20б, ВРАГА 79б

Б: ФАРАВОНА ІІ3а

В: СИВОНА а.

Одначе бувають виїмки,що зраджують українське походження пам'ятки,напр.:

А: ПРИІѢША ЖИВОТА 84а, ЦВѢТА НОСАЩИ 5Іа;

Б: ВСЕГО МИРА СВОБОДИ І04а, ПРИЄМЛЮЩЕ ЖИВОТА І06.

б; А: ИМАТЬ ЖИВОТА ВѢЧНАГО 168б /двічі/,ДАСТЬ ЖИВОТА ИМѢТИ 168б.

г/ Кличний відмінок закінчений на -Е,-оу,-У:

А: РАЗБОИНИЧЕ 36а,але також СНЕ 25а, ОБЛАЧЕ 128б, ЖИВОТЕ 29б,СВѢЩНИЧЕ 1б;

Б: НАЧАЛНИЧЕ 75а.

д/ В орудному -ЪМЬ, рідше -ОМЬ;-ЬМЬ,рідше -ЕМЬ:

А: ГРѢХЪМЬ 7б, 119а, ЖИВОТЪМЬ 147а, СТРАХЪМЬ ТИ 60а, КРОВЪМЬ 67а, СЪСТАВѢМЬ 2б,ОУМЬМЬ 132б, СЪ ОЦТОМЬ 146б...ВѢНЬЦЬМЬ 148а, ВѢНЬЦЕМЬ 17а; СЪ СОЦЬМЬ 13а,СЪ СОЦЕМЬ 9а, ОГНЬМЬ 89а,47б, СОГНЕМЬ 158а, КОРАБЛИЦЕМЬ 191б.

е/ У місцевому:-Ѣ,-И

А: ВЪ ПОНТѢ 75а,ЧЬРТОЗѢ; але ВЪ КОРИНФИ 158б.

є/ У множині називний має закінчення: -И,-ОВЕ,-Ѣ;

А: БѢСОВЕ 289б,ПЛОДЪВЕ 121а, ОУДОВЕ 211а,ЧИНИ і ЧИНОВЕ 45б.

ж/ Родовий має в закінченні -Ъ,-Ь, але поруч того молодші закінчення:-ОВЪ:

А:ДѢЛГОВЪ 140б, ГРѢХОВЪ 59б, БѢСОВЪ 114б;

Б:ДАРСОВЪ 75а,ГРѢХСОВЪ 93б,126а,ЧИНСОВЪ 107б;

з/ Орудний кінчиться на:-ЫІ,-И,-ЬМИ,-ЪМИ;

А: СЪ АНГЛЫІ 167а, СЪ АПСЛЫІ 141а, СЪ ВОИ 141б , СЪ СТЫИ 141а, ИС КОРАБЛАМИ 85а, ГВОЗДЫІ 71а,ГВОЗДИИМИ 66б,41б,ГЛАСЬМИ 109а.

и/ Місцевий має такі форми: -ѢХЪ,-ИХЪ,-ОХЪ,-ЬХЪ:

А: НА ВРАЗѢХЪ 79а, РАБѢХЪ 82б, ВЪ ПОТОЦѢХЪ 118а, ВЪ ДОМОХЪ 160а, СО ДАРЪХЪ 148б, ВЪ МЬРТВЬЦИХЪ 9б, ВЪ И ЮДѢИХЪ 173а.

2/ Подібно у відміні жіночого роду поруч загальних церковнослов'янських форм виступають молодші

а/ Б: КРОВЬ ПРАВЕДЬНА 161а,210а, в називному однини: МАТЬРЬ 237а,б, ЦРКВЬ 28б,44а,149б.

б/ В родовому однини:-ЫІ,-А,-А,-И,-Ѣ,-Е,-ОВЕ:

А: МЬЛВЬІ 92а,СТЫНА 30а, ДВЦА 115а,ПОГЫБЕЛИ а 19, НОЩИ 65б, КРЬВЕ 59б, 98а, 125а, КРЬВИ 34б,75а,ЛЮБОВЕ 50б, 113а;

Б: ЗИМЫ 173б, ФЕКЛЫ 157б,ТРОЇЦА 53а,ДВЦА 214б, 215б; БЛУДНИЦѢ 159а, ПОЛАГЬѢ 159а, ЄВЛАМПЬѢ 159а, СТОѢ МУ ЄУФИМЬѢ 157а, АНУСЬѢ 167а, МЕЛАНЬѢ 167б,ФЕСОДОСЬѢ 175а ЗЕНИ 171а, ПРИСТОѢ БЦѢ 174б,186б,162б,НАДЕЖѢ 157а.

Також чоловічі іменники, що відміняються за жіночими зразками,мають аналогічні форми родового:

Б: ПРДТЧѢ 172б, ЗАХАРЬѢ 155б, 172а, ОНАНЬѢ 158б 165б.

в/ В орудному однини:-ОЮ,-ЕЮ,-ЙЮ,-ЬЮ. Тут виїмкова поправлена форма:-ивѣ.

А: РАНОЮ 8а, 18б, ВОЛЕЮ 4а,69а,НОЩЕЮ 173а,ЧЬСТИЮ 155б,ЖИЗНИЮ 40б, 103б; замітна форма ЗАРОЮ 135б,утворена по аналогії до твердих основ. СЪМЕРТИВ 103б.

Крапка поміщена над останньою буквою показує,що В походить від писаря, який виправляв та відсвіжував полинялі місця тексту й замість правильної форми СЪМЬРТИЮ ужив говорової форми із південно-західнього діялекту

Б:С ПЛОТЬЮ 24б, ЛЮБОВЬЮ 80б, ЛЮБОВИЮ 39а,СЬ МАТѢРИЮ 82б

г/ У місцевому: -Ѣ,-И:

А: ВЪ БЕЗДЬНѢ I9б,НА ВОУДИЦИ 56б, але також:НА ВЕЧЕРИ I94а,

Б: В ПЕЩЕРѢ 57б.

д/ У родовому множини:

А: ѾБ БЧЕЛЪ I83б, ѾБ БѢДЪ I7а, СЛАСТИИ I27а,ДЛАНИИ 25б,I27б,

Б: СЛЕЗЪ 95б, але: СКВЬРНЪ I2Iб, СЪБЛАЗНЪ II5а, I37б,I66а.

3а/ У відміні іменників середнього роду замітний знахідний на -ꙖА: СИꙖАНИꙖА 52б,що виступає тільки один раз в А тексті.

б/ В родовому однини поруч : ТЕЛЕСЕ I77б,I8Iа в А тексті маємо: ТѢЛА 74б,272б,278а;СЛОВЕСЕ 9а,I46а,ИМЕНѢ I64б

в/ Орудний відмінок має такі закінчення:-ЪМЪ,-ЪМЬ, -ОМЬ,-ꙖЕМЬ,-ЁМЬ:

А:ДРѢВЪМЪ 3б, 6а,ХОДАТАИСТВЪМЬ II5б,-ОМЬ I20а, II5а, ꙖЕСТЬСТВОМЬ 2а,8б,I05б,СОУЩЬСТВЪМЬ I09б,-ОМЬ,II6а, б,268а,ВЪСТАНИꙖЕМЬ 34а,62б

Б: ЖЕЛАНЬЁМЬ 53а, ЛЮБЛѢНЬЁМЬ 42а...

г/ У множині: ТѢЛЕСА 44а, але буває теж давальний ТѢЛОМЪ 276а.

4/ У відміні прикметників замітні старі форми пор. новіших:

а/ Родовий чоловічого роду на -ААГО, -ААГО

б/ В давальному:-ОУОУМОУ,-ЮМУ,-ЕМОУ,-ОМОУ

А: ПРѢСВѢЩЕНОУОУМОУ I09б,ВѢЧНОУОУМОУ I54а,ЧЛВЧЬСКОУМОУ 27б, СЪГРѢШЬШЮМОУ 20б,ВЛАДЬIЧЬНЮМОУ I07а,ВЬIШНЕМОУ II9б,

Б: ВСѠЛНОМУ I25б

в/ Знахідний має форми: -ААГО:

А: ОКАꙖАНААГО МЕНЕ I37б, ПРАВЬДИВААГО I3а,ВЕЛИКАГО 3б, ВЬIШНААГО I06а,I22б,ДРѢВЬНААГО I03а

г/Орудний:

А:ЖИВОНОСЬНЬIИМЬ 56а, НЕВЬЩЬСТВЬНЬIИМЬ 36б,ПЬРВОЗЪДАНЬIИМЬ 20а, БЖИꙖЕМЬ ДХЪМЬ 4а,I3а

д/ Називний множини:

А:ГЛОУСИИ I59б, ЗЕМНИИ 72а;

Б:ДоБЛИI I32б.

е/Родовий:

А: ѾАДОВЬНЬIИХЪ I50б, ТРОУЖАЮЩИИХЪ I25а,АДЪСКЬIИХЪ I06а

є/ Давальний:

А: АДЬСКЬIИМЪ 4Iб, БОУДОУЩИИМЪ 5а

ж/ Орудний:

А: БОНАЧАЛЬНЬIИМИ I4а,ПЛЪТЬСКЬIИМИ II4а

з/ Місцевий:

А: ВЪ РОЖЕНЬIИХЪ I60б.

З новіших форм найзамітніший родовий однини жіночого роду на -ОѢ, якого вживає молодша частина в календа-

рі:

Б: ПРТОѢ БЦѢ І62б,СТОѢ АНЬНЫ І64б,ПРѢВНОѢ ПОЛАГЬ Ѣ І59а,поруч:ПРѢДОБНЫѦ МРЬѢ І75а,І79а.

В головній частині тексту іменникова відміна прикметника переважає; в побічній вона вживана виїмково,напр.

Б: В ТИХО ПРІСТАНИЩЕ ІІ4б

5/ У відмінi займенників і числівників замітні форми молодшого походження,а то й західньоукраїнські:

а/ -ОГО в родовому однини чоловічого роду,напр.

А: НЕДИНОГО І82б, І86б,7 разів,ВСАКОГО І6Іб,ВСАКЬГО 46а

б/ ТОБЪ І86а,62а/Б/; ТОБѢ б /В/,але:СЛАВА ТЕБЕб 52,58а,6Іб/Б/; СОБѢ 80а /Б/

Особливо замітна форма в головному тексті:СЪ СОБОЮ 50а,вживана сьогодні в південнозахіднім діялекті.Крапка над кінцевою буквою Ю свідчить,що це поправка молодшого писаря,який відновляв текст.

6/ У відмінi дієслова замітні українські форми:

а/ Закінчення 3. особи теперішнього часу на -ТЬ становлять тут правило:

А:ѢСТЬ 4б,9б,Іоб,І58а,І59а,І60б,І80б;СОУТЬ І58а І83б,І60а,І67а,але один раз:СОУТЬ І94б; ДАСТЬ І92б,І66б І69а,ВЕДЕТЬ І93б,СБЕРОУТЬ І58а,ВЪЗМЕТЬ І66б,СЛАВАТЬ І2б 26б, але ПАДЕ 9а,БОУДѢ І58а

Б: НЕ ПРООЇДЕТЬ 5Іа,ПРИЇДЕТЬ 53а,ЄСТЬ 53а,6Іа,поруч рідких-Т: ОДЕРЖАТСА 53а,СВЕРШАЮТСА 53б

б/ В І. особі множини наказового способу українське закінчення-МО,А:ВЪСПОИМО 239б,Б:ВОСПООИМО 70б,93б, ВСПООИМО І45б,205а, 2Іоб, 2І3а,2І5б,2І8а,ПОІМО 2ІІа;І97 б:ПООЇМО, ВЪСПООЇМО І97а

в/ В 2.особі однини н.сп.:ДАЇЖЕ І07а,ВЪЗДАЇЖЬ57б

г/ В минулому часі /імперфекті/:-ХОУТЬ,що враз з наступним займенником И утворило засимільовану форму : -ХОУТИИ, характеристичну для староукраїнських пам'яток, напр.ГНЕТѢАХОУТИИ 204а,ВЪПРАШАХОУТИИ 226а.

ґ/Крім того,маємо тут старші й молодші форми імперфекту: БѢѦАШЕ 40а,І78б; поруч:БАШЕ І59а, І9Іб,БѢА - ХОУ І88а,І89а,І8Іб,І82б,БАХОУ І85а,ПОѢАХОУ 23б,ВЪПИѢАА-ШЕ І5б,32а,ИЗМѢНААШЕСА І6а,РЫДААШЕ 48а,КРИЧААШЕ І44а

д/ Складені форми,активні й пасивні:ОУЩЕДРИЛЪ НЕ СТЬ І5б,ВЪСИѢАЛА НЕСТЬ;І6б,ВЪСКРѢСИЛЪ НЕСИ; ВЪСТАЛЪ НЕС ТЬ 9а,7а,42а; ПИСАНА БЫВАЮТЬ І94б,БЫВАЮТЬ ОБОЖИМИ І08

э/В тексті А вживається форма дієприслівника МОГА 39а, 48а.

7/ Між невідмінними замітні такі :

а/ Прийменники:НАДЪ,НАДО ВСѢМИ/ тут для оминення завеликого збігу приголосних/ І80б; І3,І3О :ЇЗОІСТЛѢНЬА б І25, І3,ИС з орудним, як у сьогочасній мові:І3 БОГОМ а /В/,ИС КОРАБЛАМИ 85 /А/,але:ИЗЪ ИСТОЧНИКА 24б/Б/.

б/ Прислівники:ОУКОУПѢ 48б,ВКОУПѢ С НИМИ І68а,ВЪКОУ-ПѢ 36б 38а/замість:КОУПНО/,ДОЛѢ,що відповідає НА ЗЕМЛИ у Дерманському Октоїсі,ВЬИНОУ 92а,ВЬИНОУ ІІ4а, що від -

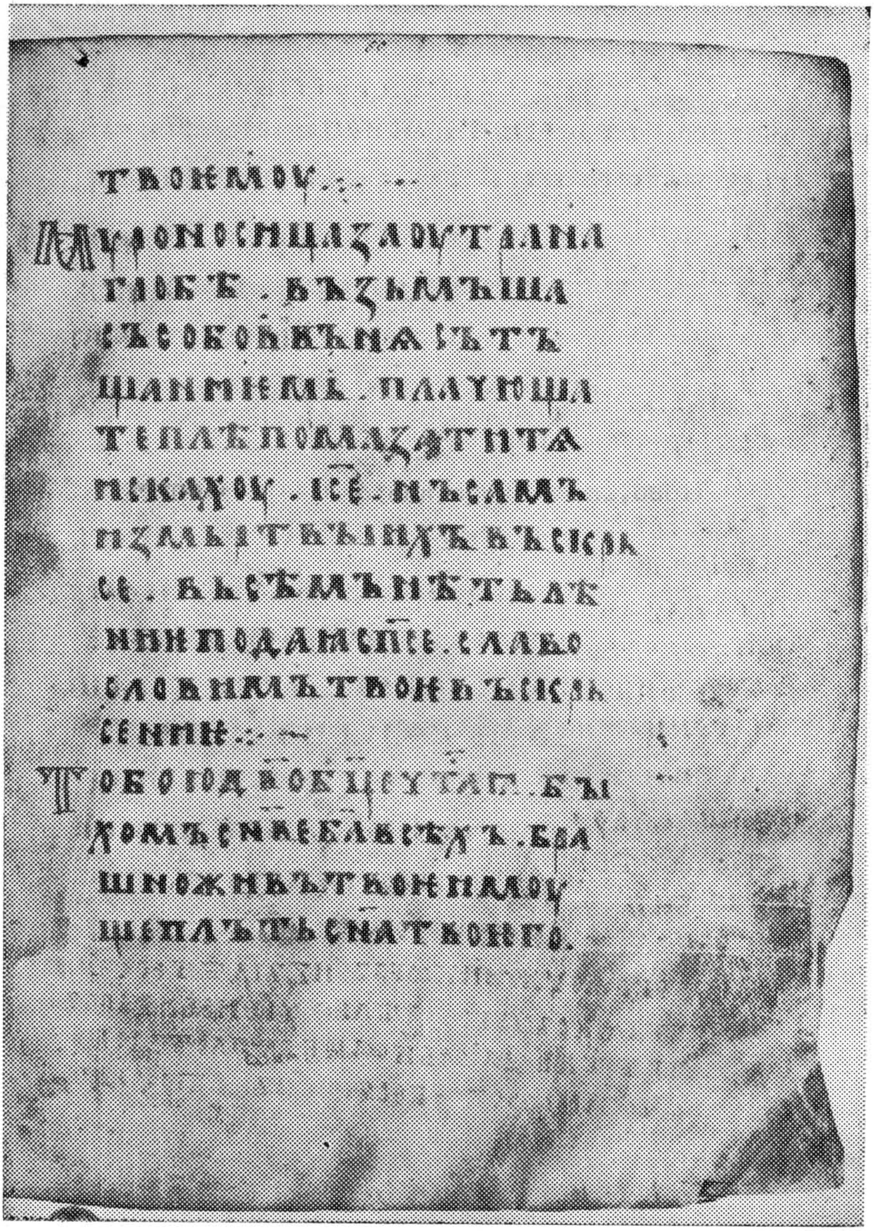
твоемоу ⁘ –
Мѵроносицѧ заоутра дана
глобѣ. възьмъша
съ собоѫ кънаѩ іътъ
щаниемь. плачюща
те плъть помазати пита
искахоу. іс҃е. нъ самъ
измьітъ твыи прѣвъ вьскр
се. въсѣмъ нѣтълѧ
нии подаѩ спс҃е. славо
словимъ твоѥ въскр
сениѥ ⁘ –
Тобо бо дѣвоѥ цоу глс. бы
ходмъ ѥ на небѣ лавъсѣхъ. вла
ш ножнъ твои памоу
ще плъть сна твоѥго.

дає прислівник: ВСЕГДА в Дерманському Октоїсі; ПОРАДОУ, 57б, ДЪВѢМА ПОРАДОУ /КОЄМУЖДОО у Львівському Октоїсі 18 ст./

У складні Кодексу немає багато староукраїнських особливостей, бо зміст книги не дозволяє на такі зміни. А проте можна й у цій ділянці завважити дещо таке, що зраджує походження пам'ятки.

До таких рідких прикмет належить передусім:

1/ Родовий відмінок у функції знахідного речей однини. Він буває у злуці з дієсловами: ПОДАВАТИ, ДАТИ, ИМѢТИ, ПРИНЕСТИ, НОСИТИ, ПОЛОЖИТИ.

А: ПОДАѢА ѠПОУСТА 139б, ѠПОУСТА ПОДАВЪ МИ 136а, ДАСТЬ И СѮНОВИ ЖИВОТА ИМѢТИ 168б./В цьому місці Галицьке Євангеліє з 1144.р. має: ЖИВОТЪ./ ЖИВОТА ВѢЧНАГО ИМАТЕ а 190; ЖИВОТА ИМАТЬ ВЪ СЕБѢ 168б./Тут у Галицькому Євангелії: ИМАТЬ ЖИВОТЪ ВѢЧНЫИ/. ЖИЛИЩА ПОЛОУЧИТИ 116а, ПРИНЕСИ ПЕРСТА ТВОѢЕГО 189б, ВСѢМЪ ЦВѢТА НОСАЩИ 51а, ЖИВОТА ВЪ ГРОБѢ ХѦ ПОЛОЖИША 52а, МИРА ОЗАРАЩИ 64б, ПОМАНОУВЪКРТА И КОПИѢА 33б, ПОМАНОУВЪ СВОѢѢА КРЪВЕ 59б, ЗѢЛЧИ ПРИНАТЪ 53б

Б: ВООБРАЖАШЕ КРѮТА 38а, ВСЕГО МИРА СВОБОДИ 104а, ПРИЄМЛЮЩЕ ЖИВОТА 106б.

2/ Родовий відмінок без прийменника після дієслова ПРОШЮ, напр.

А: ПРОШЮ ѠПОУСТА 136б

3/ Рідко буває рухоме СѦ:

А: ТЕБЕ СѦ МОЛИМЪ 84б

Б: ЇЖЕ СѦ ПРОТОЛКУЄТЬ 6б.

Словництво виявляє велику різноманітність. Маємо в Кодексі панонізми поруч середньоболгарських та староукраїнських слів. Буває теж і так, що одне поняття виражене то одним, то другим словом.

1/ Найстарше тут панонське слово - то МНИХЪ. Автор Канону названий тут КУЗМА МНИХЪ. Вдруге стрічаємо те саме: ИЗѠСИМА МНИХА /СНАКСАРЬ, тобто у календарі під 4. січня/; 2/ Бувають теж слова з найдавніших перекладів:

А: АЛКАТИ 19а, АЛЧЕМЪ 163б, БОУИ 163а, БОУѢСТВО 165б, БОУИСТВОМЬ 166а, БОЛЕ /БОЛѢЕ/ 170а, ДИВИТИСА /ЧОУДИТИСА/, ДѢТИѢЕ 191 поруч ЧАДА, ДВА, ДВО поруч ДВЦЕ 18а, ЖИИДѢ, ЖИИДОМЪ 12а, поруч ИЮДѢИ 6а, 166а, ВЪ ИЮДѢИХЪ 173а, ИЮДѢѢЕМЪ 166а, 168а, ИЗЛѢ 15б, ИЗЛЬ 42б, ИЗЛЕВИ 4б, ЖИДОВЬСКОЮ 31а, ЛЮДИѢЕ ЖИДОВЬСТИИ 10б, ЖИВОТЪ 3а, 8а, 55а, 168б, поруч ЖИЗНЬ 2а, 11а, 63а, ЖИВОТЬНОѢЕ ДРѢВО 4б, ЖИВОДАВЬЦЬ 2а, ЖИВОДАВЬЦА 1б, ЗАВѢСА 9б, поруч ЗАПОНА 34а, КЪРАБЛЬ 191а, ИС КОРАБЛѦМЬ/И/ 85а, поруч КОРАБЛИЦЕМЬ 191б, МОЛЬБЫ 29б, МОЛЬБАМИ СИ 17б поруч МОЛИТВАМИ 78б, НОУДИТИСА а 161, НОУЖЕНИЦИ 161а, ѠБЛАСТЬ 161а.

У словництві бічної частини Кодексу маємо такі й подібні слова: БОРОДИТѢЛНИЦЕ 132б, СВѢТЪ БЕЗЛѢТНЫЙ 113 а БЛАСТЫНИ / давальний/ 53б, на БѢСЫ 38а, ВАРЬ, ВАРА 108 а, ВАРИ ЄФИѠПЬСКАѦ 162а, хоч в іншому місці: СЕЛА ; ВАРАЮ ВЫ 37а, НА ВДЕСАРА СЪСЬКАЄМИ 146б, ЧТНЦА ВЕРИГЫ; ВРАЧА

I59,ВРАЧЬСТВУ / давальний/ I33б; ВСЕЛЕНУЮ I5а,II4а,-НЬЇ I07а/родовий/,ДОЖД I74б, СО...ДЬІХАНЬЄМЬ ДООЛНІМЬ 6IаДРУГОМЪ 49а, ЖИЗНЬ 6Iб,70б, I24а, I3Iб,I47б, поруч ЖИВОТА б I3I,I46б;ЖИТЬЄ I55б,ЖИЗНОДАВЧЕ 28б,-ЦА I42б,-ЦЮ I25б, по руч:ЖИВООТДАВЧЕ 38а, I46а; ЗАСТУПЪ МООІ БЪ 7б; ЗАТВООРЬ, I5а, ЗВѢЗДЬІ I39б, ЇСКУСЪ 37а, ЇСТОЧНИКЪ ПРИСНОТЕКУЩЬ... ЇСТѢКАЄТЬ II2а; КАЗАТЕЛА ПОКАЗА I34б, КАЛЪ I24а,КЕСАРЬА, I80б,КНАЗИ ѦДЬСТИИ 50б,КНИГОЧИѦ I34б,I39а,КОРМЧЬЄ II5б , ДАМЪ ТИ ОБЛАСТЬ I33б, ОБЛАСТЬЮ I54б,але: ВЛАСТЬ I39а,ОГРАД НЕВХООДНА I34б,ОДАЛАЮЩЕ 60б,ОЗЬРНОЬ I73б,ОТОВНОСТИ , 94б, ООПУСТЪ I4Iа,ОЦѢЩЬНЬЮ I24б,-Ё I43а,ОЧИЩЬНЬѦ I34а,ПАСТУХА I39б,-СИ I66а, МЬІ ПЕРСНИЇ I07б, НА ПЕРСНОУ I58а,В ПОСЛОУШЬСТВО 57б,НЕ ПОМИНАѦ I34а,/не пам'ятаючи/,ПОНІЧАНА ЗЕМЛЮ I4Iа, ПРАДѢДУ 37б,-А 58б,I32б,-ДѢДИНЮЮ 40а,ПРІСТУПЪ,-И 48б,ПРИБУДУЩЕ 49а,ПОМИНАЮ ПРООСЬБЬІ 5а,СБООРЬ ПО СТООШЬНЬІХЪ 37а,I69а, НАШЮ СКВЕРНУ I34б, СКЕРБИ 26б, 74б, СКЕРБѢ ТІМІ 53а, СКЕРБАЩИХЪ 42а,СКОРБѢТИ МИ Iб,ОЧКАГОСНАДРА 48а,СТЬНЕМЪ НЕДУЖНЬІѦ I33б,ООТ ОУДОУ I06б,ОУНЦИ I57б ОО ОУНОСТИ 4Iб, ОУРАНШЕ 4а,ВЪЗИСКАЮ ХОТІ МОЄѦ 5а,ХРАБОРЬСТВО 5б,АЗѦ I59б.

ДОСЛІДЖЕННЯ СЛОВНИЦТВА

Примітка: а -анфологіон, о -октоїх

А.о. АЛКАТИ I9а /πιναν, esurire, νηστεύειν, ieiunare / в Супрасльському рукописі;/ἀπέχειν, abstinere / в Із6. Святослава: АЛѢКАТИ; в Остромировому Євангелії:АЛКАТИ,гл.Miklosich,Lexicon Paleoslov.

А.а. АЛЧЕМЪ I63б.

А.а. АРАМАТЬІ I77б,але:КОУПИША БЛГОВОНЬНОУ МАСТЬ I74а,ВЪ НА 50а,МОНЕИ СМЬРДАЩИИ ВОНИ 5Iа.В найстарших євангельських текстах це грецьке слово не переложене; у молодших:ВОНА /Трновське,Юрієвське і Даргомирове євангелії/,Галицьке євангеліє має тут МАСТЬ.

А.о. БЛГОВОЛѢНИНЕ 60а. Грецьке слово εὐδοκία переложене в найстарших пам'ятках словом БЛАГОВОЛЕНИНЕ.Молодші знають уже БЛАГОИЗВОЛЕНЬНЕ,як у Галицькому та Юріївському Євангеліях.Наша пам'ятка зближується тут до найстарших текстів.

А.а. И ѦАВИШАСА ПРѢДЬ НИМИ ѦАКО БДАД^{А} ГЛИ ИХЪ I79а.В інших євангельських текстах на місці слова БЛАДА стоїть ЛЖА.В нашій пам'ятці слово те поправлюване та й понищене.БЛАДЬ означає:кумир, ідол,дядька.

А.о. Слово ВЬІНОУ 25а належить,на думку О.Калужняцького, до найстарших.Поруч нього вчасно виступає:ПРИСНО. В нашому Кодексі бувають оба слова.

А.о. ГОУГНИВЬ,-ОУ 89а. Грецьке слово:μογιλάλος перекладали старші пам'ятки словом ГѦГНИВЬ,молодші:ЗАѦКЛИВЬ

А.о. МОУДЬНЬ 89а. Грецьке слово:βραδύς перекладано зразу МѦДЬНЬ, потім КОСЬНЬ.

А.о. ПАРАКЛИТЬ 79а,ХОДАТАИ 42а.Грецьке: παράκλητος старші

пам'ятки залишають без перекладу, ХОДАТАИ має трохи інше значення; молодші пам'ятки мають: ОУТѢШИТЕЛЬ.

А.о.а. ПРОПАТЬИ 103б, 175а, РАСПАТААГО 97а, 106б, ПРОПИНАНЕ МЪ 66б, ПРОПЬНОМЪ 146б, РАСПЬНЬИСА 86б.
В.Ягіч називає слово ПРОПАТИ старшим від РАСПАТИ: Марійське Євангеліє 466

А.о. СЪНЬМЪ 50б, СЪНЬМИЩЕ 85б, 124б, СЪБОРА 123б

А.а. СЪБОРИЩЕ 159б

Б. СБООРЪ 37а, 169а. Грецьке слово συνέδριον перекладано наперед словом СЪНЬМЪ, пізніше СЪБОРА. Остромирове Євангеліє знає оба слова. Так само Кодекс Ганкенштайна.

А.о. Хвалю, ХВАЛАТЬ 109а, ХВАЛИМЪ 48а, ХВАЛНО 23а, 46а, ХВАЛАЩЕ 35а, ХВАЛНОСЛОВИМЪ 152б, ХВАЛАЩИИМЪ 47б, ХВАЛАЩИИХЪ 55а, ХВАЛЬНОУЮ ПѢ 2а,б, ПОХВАЛА 150 а, 97б, ПОХВАЛЕНИНЕ 110б.
Грецьке слово εὐχαριστεῖν, εὐχαριστία перекладано давніше словом ХВАЛИТИ, ХВАЛА, потім словом Благодарити, БЛАГОДАРЕНИНЕ.

А.о. ѦЗЫКЪ має три значення: 1/ язик, 2/ завість, 3/ рід, нарід, плем'я, люди: напр. у другому значенні: ОУѦЗВѢНАГО ѦЗЫКОМЬ 22а; у третьому значенні: ВСИ ѦЗЫЦИ 26б, ВЬСЬ ѦЗЫКЪ 25б, ВСА ѦЗЫКЫ 47а, /у знахідному/.
Грецьке слово ἔθνος перекладано залюбки словом ѦЗЫКЪ, як це показує словник до Марійського Євангелія. Натомість χώρα перекладано через СТРАНА.
Тим часом у Галицькому Євангелії стрічаємо вже це слово у значенні ἔθνος (ἔθνη! /Мат. 6,32; 10,5; 10,18/ що повторяється постійно в текстах староукраїнського походження: у Юріївському Євангелії, Чудівській Псалтирі. Наша пам'ятка має СТРАНА в тому значенні: А: ВЪ ПОУТЬ СТРАНЬ 164б, ПѦТЬ ѦЗЫКЪ Савин. Кн.

В Кодексі бувають теж зовсім молоді слова:
А: Багранницю 98б, ВЬРЬСТОУ 39а, ВРАЧА 69б, ВѢЩАТЕЛЬ а 146, ДОСАДОУ 29а, СТРАНА 164б, ГЛОУБОРОДИТЕЛЬНОУ 27 а, ЗАПОНА 34а, ЗАВѢСА 9б, ПРАДѢДЬНЕНЕ 55а, ПРАБАБЫ 74б, ПОСМѢШЬНА 88б, ОѺПОУСТЬ 20а, ПРОСТЫНЮ 6б, ОСКЬРБЛАЮЩЮ 259а, СКЬРБИ 107а, СКЕРБИ 266а
Б: СКЕРБИ 26б, СКЕРБѢТИ МІ 53а, СКЕРБАЩИХЪ 42а, ОѺПУСТЬ 141а, ПРАДѢДЬНЮЮ 40а.

А.о. БАГРАНИЦЮ 98б. Грецьке πορφύρα БАГЬРЯНИЦА, БАГРЯНИЦА в Остромировому Євангелії та в інших староукраїнських пам'ятках, без перекладу в Марійському та Асеманівському Євангелії, хоч буває там: ПРАПРѦДЬ, ПРѢПРѦДЬ. БАГРЕНИЦА в Трновському Євангелії.
/V. Jagić: Zur Entstehungsgeschichte der krsl. Sprache/

А.о. МУРОНОСица ЖЕНА ВЬРЬСТОУ БѢЛОѺБРАЗНОУ ОУВИДѢ ВѢЗ ПЛѢТЬНОУ 39а, поруч БОНОСНЫЯ ПЛАЩАНИЦА 49а.

Б: ѺБАТЬА ОЧА ѺБ ВЕРЬСТИ МИ ПОТѢЩИСА 108б, ПЛАЩАНИЦЕЮ ЧТОЮ 16а.
Міклосіч наводить слово ВЬРЬСТА aetas, conditio, species з Ізборника Святослава 1076.р. та з Йоанна Клімака з XII.в.

А.о. ГЛОУБОРОДИТЕЛЬНОУ 27а. Грецьке слово ἀβυθόβοτόκος перекладано так в Октоїхах, як у Мігановича з І3 і І5 ст./ за Міклосічем/.

А.о. ДОСАДОУ И ОУДАРЕНИІЕ ПРѢСТРАЖА 29а.
Грецьке слово ὕβρις в значенні: кривда, прикрість перекладене словом ДОСАДА, належить за Лексиконом Міклосіча та Словником Срезневського до дуже молодих слів. Срезневський наводить його з Іпатського Літопису з І180.р. у відписі з ХУ.в. та з Лексикону П.Беринди.

А.о.а. ЖИВОТЪ 3а,8а,60а,67б, 86б,-ОУ І5а,-А 35а,55а, 64а,84а, І68б; ЖИВОДАВЬЦЬ 2а,-А І6, ЖИВОТЬНОѢДРЬВО 4б, ЖИЗНЬ 2а, І1а, СЪ ЖИЗНИЮ 40б, І03б,КЪ ЖИЗНИ 55б, 63а,І42б,ЖИТИѢ І3І6, ЖИТИЮ І9б,ВЬ ЖИТИИ 92а,б.

Б: ЖИВОТЪ,-А І3І6, І46б, ЖИЗНЬ 6І6, 70б, І24а, І3І6, І47б,ЖИТЬЁ І55а, ЖИВОДАВЧЕ 38а, І46а,ЖИЗНОДАВЧЕ 28б, ЖИЗНОДАВЦА І42б,-Ю І25б.
Відношення між кількістю наведених слів показує, як їх уживано. В головній частині Кодексу переважає ЖИВОТЪ, в побічній ЖИЗНЬ.

А.о. СВѢТЛАІА ЗАПОНА 34а, ЗАВѢСА 9б.
Грецьке слово καταπέτασμα перекладене в євангельських розділах та в євангеліях: ОПОНА.Галицьке Євангеліє має :ЗАПОНА,ЗАВѢСА, як у Кодексі Ганкенштайна. Міклосіч наводить оба слова з молодих пам'яток у Лексиконі. Ці пам'ятки з ХІУ-ХУІ.вв.

А.о. МЛТВАМИ 78б, І23 б, МОЛЬБЫ 29б,-ОУ 97б,МОЛЬБАМИ СИ І7б,І38а, МОЛЬНИИѢМЬ ТИ І00б,МОЛЂБНИЦЮ І28б.
Міклосіч наводить з Остромирового Євангелія МОЛИТВА, натомість із Супрасльського рукопису та з І4 в./ Пандекти Антіоха/: МОЛЬБА. В нашій пам'ятці: оба слова.

А.о. ОѲПОУСТЪ 20а,Б: ОѲПУСТЪ І4І а.
Міклосіч наводить це слово з пам'яток ХІУ-ХУІІ.в. як слово, що заступило давнє ОѲПУЩЕНИѢ.

А.о. ПАСТЫРА 6а, ПАСТОУХА 3б, Б: ПАСТУХА І39б,-СИ а І66,ПАСТЫРЮ 75а. Грецьке слово ποιμήν має два : ПАСТОУХЪ і ПАСТЫРЬ, що їх уживають рівнорядно в Остромировому Євангелії, підчас коли в Супрасльському рукописі вживається тільки ПАСТОУХЪ,як це показано в Лексиконі Міклосіча.

А.о. ПРАБАБЫ ѢУЖИНЫ 74б, ЄУГОУ ПРАБАБОУ І47б.МІКЛОСІЧ наводить КОРМЧУЮ Мігановича з ХІІІ.в.та МИНЕЮ Львівську з ХУІ.ст., що вживають цього слова у заступстві ПРАМТИ.

А.о. АДА ПОСМѢШЬНА ПОКАЗАВЪ 88б. Міклосіч наводить його з Кормчої Мігановича в значенні: γέλοιος.

А.о. ПРАДѢДЪ 55б,68б,-И 8а, ПРАДѢДЬНЕѢ 55а, але ПРАѲѲЦА 66а,65б, 37б.

Б: ПРАДѢДУ АДАМУ 37б
В значенні Адама це слово ПРАДѢДЪ виступає вже в Минеї ХІ.в. ПРАДѢДЬНИИ в Ізборнику Святослава з І073.р. в значенні:прадідний.Натомість у Минеї

1097 р. у Словах Григорія Назіянзенського з XI. та в Словах Кирила Турівського з XII.ст. уживають його у відношенні до Адама.

А.о. ВСѢМЪ ПРИЧАЩАЮЩИИМСА 41б,СЛАВЫ ПРИЧАСТЬНИКЫ а 64,ОБЬЩЬНИКЪ,-А 123б,ОБѢЩЬНИЦИ 68а.

Грецьке κληρονομέω в найстарших пам'ятках перекладене через НАСЛѢДИТИ,НАСЛѢДОВАТИ,НАСЛѢДСТВОВАТИ та принагідно через ПРИЧАСТИТИСА, як напр. в Типографському Євангелії та Толстоївському Апостолі з 1220.р. Супрасльський Кодекс має тут: ПРИѢАТИ. Грецьке κοινωνός НАСЛѢДНИКЪ,ОБЩЬНИКЪ, в старших, ПРИЧАСТНИКЪ в молодших пам'ятках.

А.о. ВЪ СКРЬБЬ 86а, ОО СКЪРБАЩИИХЪ 122б.

Б: СКЕРБИ 26б, 74б,СКЕРБѢ ТІМІ 53а, СКЕРБАЩИХЪ 42а СКОРБѢТИМИ 1б, грецьке λύπις СКРЬБЬ,λύπη ПЕЧАЛЬ: перемінено в нашій пам'ятці на СКРЬБЬ,СКЕРБИ по руч СКОРБѢТИ.

Форму СКЕРБЬ уважають за прикмету староукраїнських пам'яток,гл. В. Ягичь: КРИТИЧЕСКІЯ ЗАМѢТКИ, СПб.1889.

НАЗВИ СВЯТ

В Кодексі Ганкенштайна згадуються різні свята.Найважніші з них такі:

А: РОЖЬСТВО ХРИСТОВО 217а, ХРЬЩЬНЬЕ ГОСПОДЬНЕ 219б СРѢТЬНЬЕ ГОСПОДЬНЕ 221а, ПАСХА 225а, ВЪЗНЕСЬНЬЕ ГОСПОДЬНЕ 231б, СЪШЕСТВЬЬЕ СВЯТАГО ДУХА 233б

Б: РОЖЬСТВО БОГОРОДИЦИ 187а, ПРѢОБРАЖЬНЬЁ ГОСПОДЬНЕ 195б, ОУСПЬНЬЕ СВАТЫІА БОГОРОДИЦА 203 а,ХРЬЩЬНЬЁ ГОСПОДА НАШЕГО ІСУС ХРИСТА 222,БЛАГОВѢЩЬНЬЁ СВАТЫІА БОГОРОДИЦА 248а, ВЪЗДВИЖЬНЬЁ 269 б, РЖСТВО ПРИСТЫІА БЦА 156а,ВЪЗДВИЖЬНЬЁ ЧСТНАГО КРСТА 156б, ПРѢСТАВЛЬНЬЁ ЇООАНА БОСЛОВА 158а,ЗАЧАТЬЁ СТОѢ АНЬНЫ 164б, СБООРЪ СТЫІА БЦА 166б,О БРѢЗАНЬЁ ГА НАШЕГО ІСА ХТА 167б, ВОАВЛЬНЬЁ ГАНА ШЕГО ІС ХС 168а, СРѢТЬНЬЁ ГА НАШЕГО ІС ХС 171б, БЛГВЩНЬЁ ПРИСТОѢ БЦЬ 174б,ОУСПЬНЬЁ АНЬНЫ 182б, ПАМАТ БСТВЬНАГО ПРѢОБРАЖЬНЬА ГА НАШЕГО ІС ХС а 184, ОУСПЬНЬЁ СТЬІА БЦА 185а, ПАМАТ ОУСѢКНОВЕНЬА ГЛАВ ЇООАНА 186а, ПОКЛОНЬНЬЁ ЧСТНОМУ ДРЬВУ, 156а.

ІМЕНА З КАЛЕНДАРЯ З УКРАЇНСЬКИМИ ПРИКМЕТАМИ

ЯКИМА, АНЬДРЬА, АНЬДРЬЯНА, БОРИСА,ВІКЬНТЬА,ВАЛЬФРОМЬЯ,ВЛІТЬІ,ОУЛИТЬІ, ГАВРИЛА, ГЛЬБА,ДЬНИСЬА,ДАНИЛА,ДЕМЬЯНА, ЄРМОЛЬІ,ЄСИФА,ЇВАНА,ЇЄВА,КУЗМЬІ,КОСТАНИНА,КУРІКА, ЛАВРА, ЛУКЬІРЬЬ,ЛАРІООНА,МОТРУНЬІ, МЕФЕДЬА,НЕСТЕРА,НАСТАСЬЬ,НІКОЛЬІ,НИКОЛЬІ, ОГАФЬЬ, ОЛЕКСЬІ, ОРИНЬІ, ОЛЕНЬІ,ОЛЕКСАДРА

ОНООФРЬА,ПОЛАГЬЪ,ПЕРФЮРЬА, СЕМЕНА,СЕМЕООНА,СПІРІДЕНА,СІДОРА, СЕЛЕВЕСТРА,ОУЛЬАНЫ,ОУЛЬАНА,ОУСТИНА, ФЕДОРЫ,ФИЛИПА,КСЕНИ.

Ці імена виступають у календарі в родовому відмінку.

НАЗВИ МІСЯЦІВ І ДНІВ

СЕНТАБРЬ РЕКОМЫИ РЮЁНЪ,ООКТАБРЬ - ЛІСТОПАДЪ,НОАБРЬ - ГРУДЕН, ДЕКАБРЬ - СТУДЕНЫЙ,ГЕНВАРЬ - ПРОСИНЕЦЬ , ФЕВРАЛЬ - СѢЧЕН / 28 днів/, МАРОТ - СУХИЇ,АПРИЛ-БЕРЕЗО - ЗООЛЬ, МАЇ - ТРАВЕНЬ,ЇЮНЬ - ИЗООКЪ, ИЮЛ - ЧЕРВЕН, АВГУСТ - ЗАРІЕВ.

Подібні назви стрічаємо у різних пам'ятках з календарем,напр.

В Охридському Апостолі / М.П. РУМ. МУЗ. СОБР. - ГРИГОРОВИЧА/ з 1695,

СЕНТАБРЬ,ОКТАБРЬ-Листопадъ,ГРОУДЕНЬ,СТОУДЕНЫ,-ПРОСИНЕЦЬ,СѢЧЕНЬ,СОУХЫ,БРѢЗЕНЬ, ТРЬВЕНЬ,ИЗОКЪ,ЧРЬВЕНЫ, ЗАРЕВЪ.

В Македонському або Струмицькому Апостолі /Прага/ названі тільки такі місяці: СТУДЕНЬ,ПРОСИНЦЬ,ЗАРЕВ .

В Апостолі і Євангелію Никольського / Москва / з XIII-XIУ вв.: РОУЕНЬ, ЛИСТОПАД, СТУДЕН, ПРОСИНЕЦЬ.

Замітні назви днів: ВЪТОРНИК /ВЪ ВЪТОРНИК 1586/ СРЕДА, СРѢДА, ЧЕТВЕРЕК 163а, ВЪ ЧЕТРКЪ 164а,ВЪ ПАТОКІ65а

ВИСНОВКИ

Наведені приклади виявляють, що Кодекс Ганкенштайна - то староукраїнська пам'ятка, яка постала на території Галицько-Волинського князівства /ВѢРНАГО КНАЗА НАШЕГО ОУТВЬРДИ, А:20а, ДАЖЬ КНАЗЮМЪ НАШИМЪ ЇАКО КОСТАНИНУ ПО БѢДУ, Б:145б /.

Її прикмети відповідають системі, що означена дослідниками як своєрідна, староукраїнська. Пам'ятки, що тут належать, діляться на дві головні групи, які відповідають у цілому двом осередкам староукраїнського культурного життя, а саме на: київську і галицько-волинську. Між цими обома групами існують деякі різниці, що покриваються з сучасним станом говорів.

Щодо графіки Кодексу, то вона стоїть у тісному спорідненні з окремою традиційною школою, що зберігає південнослов'янську звичку писати Ѣ на місці староцерковнослов'янського Е, західнє ЖЧ на місці ЖДЖ, -ЪЛО-, -ЬРЬ-. Перша звичка заступлена багатьома прикладами, що вказують на її походження й поширення. Друга обмежена одним прикладом Третя й четверта - то вислід сплутання церковнослов'янського та староукраїнського графічного закону.

У фонетиці, морфології і складні Кодекс Ганкенштайна проявляє прикмети південнозахідного, архаїчного діялекту, або відповідні його прототипи:

1/ Численно заступлене чергування В-ОУ; 2/ багате, велярне Л перед Н, М, Ц; 3/ декілька випадків сплутування: Ѣ та И, ЬІ та И, И та Ѣ; 4/ підсилення Ъ, Ь до О, Е, ЬІ, И залежно від наступного голосного; 5/ декілька прикладів палятальних К, Г, Х; 6/ сплутування К та Х у словах, зв'язаних із словами: Христос, хрест; 7/ вставка і приставка В для доброзвучности; 8/ численні випадки синкретизму у відміні іменників; 9/ замітні форми займенників ТОБЪ, СОБЪ, СЪСО - БОВ; 10/ постійне закінчення дієслівне на -ТЬ в 3. особі теперішности, 11/ закінчення -МО в 1. особі множини наказового способу, 12/ виїмкові форми наказового способу: ДАЙЖЕ ВЪЗДАЙЖЬ, 13/ засимільовані форми: ГНЕТІАХОУТИИ, 14/ -ЬЄ /ИЄ/ в молодшій частині Кодексу, як нарості численних від - дієслівних іменників, 15/ -ИКЪ, -НИКЪ як іменникові нарості: ПОБѢДНИКЪ, ПРѢСТОУПНИКЪ, Зачальникъ, 16/ родовий у функції знахідного неживих та речей; 17/ виїмкове рухоме СА, 18/ прийменник ІЗ у значенні СЪ; 19/ прийменниковий зворот: ЗА НАСЪ ДѢЛА.

Також словництво Кодексу проявляє багато прикмет тодішньої живої мови та її тенденцій: 1/ у назвах місяців народні західньоукраїнські елементи: МАРОТЪ, СТУДЕНЬІИ ; 2/ в іменах святих маємо теж багато західньоукраїнських звичок: ЛАРИОНЪ, АКИМЪ, НАСТАСЬЯ, 3/ у доборі слів переважають БЖСКЬІИ над БЖЕСТВЕННЬІИ, ПРАБАБА над ПРАМТИ, ПАСТОУХЪ над ПАСТЫРЬ, ПѢСТОУНЪ над НАСТАВЬНИКЪ, ОТПОУСТЪ над ОТПОУЩЕНИЄ...

RESUMÉ

Codex Hankensteinianus is an ecclesiastical book, a copy from the old manuscript, which was written by the West Ukrainians in the time of XII and next centuries. In present time it is placed in the National Library in Vienna. Its graphics and language show the old Ukrainian features.

Codex Hankensteinianus — ist ein Buch fuer griechisch-orientalische Kirchenandachten, eine Abschrift aus dem alten Original, welche von den Westukrainern zwischen dem XII. und den naechsten Jahrhunderten gemacht wurde. Die Untersuchung seiner Graphik und Sprache bildet das Thema der vorliegenden Abhandlung. In der Graphik steht das Denkmal nahe der besonderen traditionellen Schule, welche die suedslavische Schreibweise des ѣ fuer e, die westukrainische жч fuer ждж, kontaminierte altukrainisch-kirchenslavische ъло, ьрь ausweist. Besonders werden hier die altukrainischen sprachlichen Merkmale des Denkmals unterzeichnet: 1. Wechsel zwischen в — оу; 2. velares л vor н, м, ц; 3. Vermischung des ѣ — и, ы — и, и — е; 4. Ablaut des ъ, ь — о, ы, и; 5. palatalisierte з, г, х; 6. Vermischung к — х; 7. в-Praefix und в-Infix; 8. allgemeiner Synkretismus in der Deklination der Hauptwoerter; 9. Fuerwoerter тобѣ, съ собов; 10. Stabile Endung -ть in der 3. Person der Gegenwart und 11. in der 2. Person der Mehrzahl des Imperativus; 12. -мо Endung in der 1. Person der Mehrzahl des Imperativus; 13. -ье in den deverbativen Hauptwoertern; 14.-икъ, -никъ als gewoenlich gebrauchter Suffix der Hauptwoerter; побѣдникъ; 15. Genetivus in der Funktion des Accusativus bei den unbelebten; 16. selten unstabiles ся bei den Zeitwoertern; 17. із- fuer съ; 18. за насъ дѣля. In lexikaler Hinsicht: 1. altukrainische Namen fuer Monate und Personen; 2. ueberwiegende Gebrauchsweise: бжскыи fuer бжственныи, прабаба, прадѣдъ, пастоухъ, пѣстоунъ, отпоустъ...